

EL SOROLL DEL SILENCI

Guia per abaixar el volum de les
violències sexuals

Elaborada per:

Candela. Acció Comunitària i Feminista SCCL

Miriam Aleman Calatayud

Disseny i maquetació:

Ainara Beristain (limoiura.com)

Correcció:

L'Entrellat SCCL

Candela

limoiuraestudioa

 Entrellat

Pacto de Estado
contra la violencia de género

 Generalitat
de Catalunya

Una guia més?

Autocura i revisió personal

1. Sobre la prevenció de les violències sexuals

- 1.1. Violència sexual no és sexualitat
- 1.2. Violència sexual és violència masclista
- 1.3. Educació sexual per a la vida

2. Naturalitzant les violències sexuals

- 2.1. Recorregut històric
- 2.2. Desmuntant el tàndem víctima/agressor
- 2.3. Credibilitat a judici

3. Joventut i gènere: aprenent a ser homes i dones

- 3.1. La mirada adultista
- 3.2. La construcció social del gènere a l'adolescència
- 3.3. Resistències a la norma

4. Violències sexuals a l'adolescència

- 4.1. El meu cos és un camp de batalla
- 4.2. Els espais de la violència
- 4.3. Les formes de la violència: però... què és una agressió?

5. Anem per feina!

- 5.1. Prevenció i abordatge
- 5.2. Autodefensa feminista
- 5.3. Atenció a les diversitats

6. I ara què? Nous horitzons comunitaris

- 6.1. Reflexions sobre la denúncia
- 6.2. Justícia feminista
- 6.3. Recuperem la força de les comunitats!

7. Glossari

8. Bibliografia

EL SOROLL DEL SILENCI.
Guia per abaixar el volum de les violències sexuals

No ho diguis a ningú.

De la violència sexual no se n'ha de parlar.

Però el silenci fa tant de soroll que ho inunda tot.

Un soroll que no ens deixa ser lliures...

N'abaixem el volum?

Una guia més?

Podríem dir que en els últims temps la nostra societat ha estat més preocupada per la violència sexual que mai. Casos recents molt mediàtics han posat aquesta violència tant a l'agenda política, amb la llei del «Només sí és sí», com al centre de la societat sencera. Hem vist una onada de denúncia i malestar que es contagiava dels carrers a les aules, o a llocs tan excèntrics i influents com les altes esferes de Hollywood. Moviments com el #MeToo¹, lemes com #JoSíEtCrec i manifestacions massives de denúncia han sorprès una societat mig adormida i anestesiada per anys de tractament mediàtic que, lluny de fer anàlisis empoderadores, contribuïa al clima de terror sexual a què estàvem acostumades. I és que són precisament les generacions joves les que han fet el salt necessari, les que han trencat un silenci massa insostenible, les que han pres el relleu i s'han fet seva una lluita de la qual són les màximes protagonistes: **viure lliures de violència sexual**. Alhora, també estem sent testimonis d'un moviment reaccionari sense precedents de negació de la violència i de qüestionament dels relats de les dones per part d'un gruix preocupantment creixent de la societat. El debat i la crispació estan servits. Crispació que, a més, es comença a filtrar entre les persones joves i adolescents que cada vegada mostren més polarització respecte al tema.

Aquesta guia pretén ser un pont que fem a partir de la nostra experiència treballant amb joves, i de molts anys de compromís en la lluita contra les violències sexuals. Hi trobaràs els elements necessaris per entendre què són les violències sexuals, les seves manifestacions entre les persones joves, les causes i conseqüències, i què podem fer com a acompanyants per prevenir-les i abordar-les. És una guia que té en compte el context, que aporta una anàlisi teòrica aterrada i eines pràctiques per al dia a dia, a més d'aportar una bibliografia sobre el tema i un llistat de materials i recursos. Creiem molt fortament que la clau de la prevenció és un acompanyament amorós, és la valentia de saber veure les nostres limitacions i dificultats, és formar-nos i entendre les velles formes de la violència i les seves noves manifestacions. És no caure en el judici i treballar des de l'empatia.

¹ #MeToo (Jo també) és el nom d'un moviment iniciat de manera viral com a etiqueta a les xarxes socials. Va sorgir l'octubre de 2017 per a denunciar l'agressió sexual i l'assetjament sexual, arran de les acusacions contra el productor de cinema i executiu estatunidenc Harvey Weinstein. La frase, utilitzada durant molt de temps en aquest sentit per l'activista social Tarana Burke, va ser popularitzada per l'actriu Alyssa Milano, qui va animar les dones a tuitar les seves experiències per a demostrar la naturalesa estesa del comportament misogin. Des de llavors l'etiqueta ha estat utilitzada per més de 500.000 persones, entre elles moltes celebritats. «Me Too (movimiento)» *Wikipedia*, darrera modificació 24 de novembre 2021, disponible a: [https://es.wikipedia.org/wiki/Me_Too_\(movimiento\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Me_Too_(movimiento)).

Val la pena advertir, per ajustar expectatives, que tot i l'esforç que hi posem plegades, la pastilla màgica no existeix; no hi ha un abc que funcioni sempre i en qualsevol cas. Més aviat cada cas serà un món, cada grup de joves tindrà les seves característiques especials que el faran únic i cada comunitat en què habiten tindrà trets diferents, sempre amb factors de protecció i de vulnerabilitat que caldrà saber llegir. Que un abordatge hagi tingut èxit a un lloc no voldrà dir que en tingui a un altre. Abans d'intervenir, bé sigui fent prevenció o abordant un cas concret, hem de fer una anàlisi profunda i complexa del context on volem incidir i acompanyar, i buscar assessorament si s'escau. Aquesta guia, més que fer «pastilles» impossibles, vol empènyer a l'acció, donar les eines pràctiques i contribuir a tenir una mirada que ajudi a construir camí cap a una societat més justa.

Autocura i revisió personal

Abans de començar a llegir-la, però, voldríem fer una crida a l'autocura. La violència sexual, com veurem, és una qüestió estructural. En major o menor grau totes les persones l'hem patida, l'hem exercida, n'hem estat còmplices, l'hem silenciada, no l'hem llegida com a tal, i hem crescut en un ambient on la violència sexual cap a dones i criatures ha estat normalitzada. Això té un impacte directe sobre la vida de les persones. Té una gran capacitat destructiva de les relacions i del benestar de les comunitats. Per tant, fer una tasca de prevenció, acompanyament i abordatge no serà possible sense posar atenció a la nostra motxilla per veure quina és la nostra història personal en termes de violència sexual. El primer pas serà revisar aquesta motxilla i alleugerir-ne la càrrega. No només és un pas necessari en la vida de totes les persones per començar a tenir relacions saludables amb la resta i amb si mateixes, sinó que també és una responsabilitat comunitària. Per començar a obrir el camí de la sanació i la reparació hem d'enfortir-nos i curar-nos, tenir la valentia de mirar el problema de cara, de reconèixer les nostres posicions i poder aportar el nostre granet de sorra. Per prevenir i erradicar la violència sexual i la cultura en què està inserida, hem de tornar a construir comunitat, enfortir-la i sentir la nostra responsabilitat com a generació cap a les persones més joves. D'aquesta manera, l'acompanyament que proposem serà molt més fluid i enriquidor. No queda altra opció que arremangar-nos i anar per feina sentint que no estem soles en aquest camí. Que la força ens acompanyi!

SOBRE LA PREVENCIÓ DE LES VIOLÈNCIES SEXUALS

Començar a treballar la prevenció de les violències sexuals no és tasca fàcil. Ni agraïda. Com a mínim en un primer moment. Les violències sexuals són un gran tabú en la nostra societat i assenyalar-les comporta aixecar una catifa on hem amagat massa. Ens confronta a tot allò que no ens agrada, que ens fa por i que no sabem com abordar.

En qualsevol àmbit, tant en el familiar com en l'educatiu, el laboral, en els cercles d'amistats o les relacions de parella, en assenyalar violència sexual apareixen resistències, negacions i fins i tot acusacions d'estar mentint i voler fer mal. Però calen visions madures i responsables, que situïn el problema en les agressions i no pas en les denúncies. Calen debats i reflexions col·lectives que ens ajudin a afrontar allò que ens fa mal en comptes d'amagar-ho. I sobretot, calen eines de prevenció i abordatge per tal de poder reparar les conseqüències i els danys causats per les violències sexuals; no només en qui les pateix sinó en la societat sencera, ja que mentre sigui una societat incapaç d'afrontar la violència, serà una societat fràgil, emmalaltida i espantada.

Per això aquesta guia pretén acompanyar-te a aixecar aquesta catifa. No és tan difícil i ho hem de començar a assumir com un aspecte imprescindible en la nostra tasca educativa i en l'acompanyament vital de les persones joves. Si bé en un principi pot fer por o respecte, acompanyar les persones a ser més felices i a tenir sexualitats plaents i lliures de violència serà la millor de les recompenses.

En el tema de les violències masclistes en general, i de les violències sexuals en particular, la nostra millor arma serà tenir sempre present cap a quin model de sexualitat i, per tant, de societat caminem. Per això serà imprescindible tenir en compte, com a base, els següents factors:

1.1.

Les violències sexuals no són sexualitat

És del tot imprescindible separar la violència sexual de la sexualitat. I això, que a primera vista sembla senzill, no ho és tant. La violència sexual necessita formar part de la sexualitat per legitimar-se i reproduir-se en el temps. És a dir, imposa una mirada sobre la sexualitat on la violència sexual és una desafortunada possibilitat. Malgrat ser condemnada en el pla teòric, no es dissocia. La violència és llegida com una conseqüència no desitjada de la sexualitat; perquè hi ha sexualitat, intrínsecament hi ha violència sexual. Es presenta pràcticament com una fatalitat que no pot evitar-se i que com a màxim podria reduir-se. Frases com «una relació sexual no consentida», «es va deixar fer», «no volia, però no es va resistir», contribueixen a desdibuixar una línia que hauria de ser ben clara: **si és violència, no és sexualitat**. No existeixen les relacions sexuals no consentides, se'n diu agressions. Per definició, tota relació sexual és consentida; si no ho és, deixa de ser una relació sexual i passa a ser una agressió.

”

La violència sexual no és conseqüència de la sexualitat, és conseqüència d'una societat desigual.

Aquesta visió que situa la violència com un element gairebé inevitable de la sexualitat és extremadament perillosa i condiona la prevenció i l'abordatge que farem, en què correm el risc de caure en missatges contrapreventius que veurem més endavant. Té tres errors de plantejament fonamentals.

La violència sexual no és conseqüència de la sexualitat, és conseqüència d'una societat desigual. La violència sexual és un mecanisme més de control i dominació sobre els cossos de les dones i les criatures. Existeix violència sexual perquè existeix desigualtat, és un mecanisme que serveix per mantenir aquesta desigualtat. La violència sexual s'aprèn i es reproduceix al llarg de la socialització de gènere, com veurem en els apartats d'aquesta guia.

”

La violència sexual no té com a finalitat obtenir plaer, té com a finalitat la dominació.

- **La sexualitat té com a conseqüència el plaer, el desig, el benestar. Millora la comunicació i les relacions humanes... i no pertany a l'àmbit de la desigualtat.**
- La violència sexual no té com a finalitat obtenir plaer, té com a finalitat la dominació.² Com veurem més endavant, l'exercici de la violència sexual no només sotmet a les dones sinó que atorga a l'home que l'exerceix un rang en el grup. Seguir veient l'agressor com algú que no troba amb qui «desfogar» la seva sexualitat i passar per alt aquells homes que tenen parella o no tenen dificultat per aconseguir parelles sexuals, com s'ha

2

Rita SEGATO, *La guerra contra las mujeres*.

El problema de la violència sexual no rau en la sexualitat, rau en el masclisme.

vist en tants casos, contribueix a crear un fals perfil d'agressor. Fa més difícil d'identificar l'arrel del fenomen i crea confusió sobre l'objectiu de la violència, que no és altre que el sotmetiment de les noies i les dones, i el benefici social i de rang. A més, planteja una concepció de la sexualitat errònia: el desig sexual dels homes és desbocat i està per sobre del seu raciocini, mentre que el desig de les dones és pràcticament inexistent i està al servei dels altres. *Piropos*, tocaments inadequats, «bromes sexuals», comentaris, agressions... no només no són de cap manera comportaments irrefrenables, sinó que són apresos i recompensats. Són la base de l'iceberg i tenen el mateix objectiu: reafirmar la superioritat masculina davant la societat i consolidar les desigualtats.

- **Per prevenir la violència sexual no s'ha de prevenir la sexualitat, s'ha de prevenir el masclisme.** Es pot no tenir relacions sexuals al llarg de la vida i malgrat això rebre violència sexual. De la mateixa manera que és possible tenir una vida sexual llarga i plaent sense rebre cap violència sexual o la mínima per context. El masclisme utilitza i genera ambigüitat al voltant de les línies entre sexualitat i violència, precisament per dificultar la seva identificació i la seva visibilització. I sobretot per mostrar-la com inevitable. El problema de la violència sexual no rau en la sexualitat, rau en el masclisme.

1.2.

Violència sexual és violència masclista

Entendre les violències sexuals com a part de l'engranatge patriarcal i masclista és del tot imprescindible per a la comprensió del fenomen i la seva erradicació. No només és que la violència sexual sigui un tipus de violència masclista, sinó que probablement és la que millor estructura i exemplifica aquest sistema de dominació i poder, alhora que més dilucida el camí de la prevenció.

Les violències masclistes són el mecanisme mitjançant el qual se sosté la *desigualtat* històrica entre homes i dones. Són exercides contra les dones, les criatures i les persones que se surten del sistema normatiu de gènere (persones LGTBI+) i són sostingudes per la societat sencera. Vol dir això que tots els homes exerceixen violència i totes les dones en reben? No exactament. Pel que fa a les violències sexuals hi ha força consens social en rebutjar-les, almenys en les seves manifestacions més òbvies, però en el moment de reconèixer-les com a violències masclistes salten totes les resistències. Això

és degut a una mala comprensió del seu funcionament i, sobretot, a una reticència a moure el poder en la nostra societat. Fer que les relacions humanes siguin més igualitàries fa por, genera recels al canvi, ens torna persones conservadores i fa que ens sentim atacades. Però lluny d'això, combatre les violències masclistes té com a objectiu crear societats sanes, madures, amb un grau de benestar molt elevat i una capacitat de resposta a les adversitats molt més gran. En definitiva, construir un món millor per a tothom.

Això no s'aconsegueix sense esforç ni treball. No n'hi ha prou amb posicionar-s'hi verbalment en contra si no es fa una feina d'identificació, reconeixement, reparació i canvi de creences i actituds. Ens preguntàvem si tots els homes agredeixen i totes les dones reben violència. La resposta és sí i no. Òbviament, no tots els homes exerceixen tots els tipus de violència; de fet cada vegada n'hi ha més que hi lluiten activament en contra. Però sí que gaudeixen dels privilegis que aquesta desigualtat històrica els proporciona i renunciar-hi no és tasca fàcil. Implica molta apertura, molta escolta, molta autoestima per poder moure's del lloc de poder, i un gran exercici d'humilitat per tal de no sentir-se atacats i desplegar una bateria de contraarguments fruit de la por i la resistència al canvi. És per això que els referents masculins positius són una clau del tot imprescindible en la prevenció de cara a les persones joves.

Pel que fa a les dones, si bé no totes reben al llarg de la seva vida els diversos tipus de violència, sí que habiten en un context de desigualtat en tots els àmbits, cosa que és en si mateixa una violència. I això no té res a veure amb el seu caràcter particular, el seu recorregut vital, els seus recursos personals ni tan sols amb la seva ideologia. Que les dones pateixin la violència i la desigualtat tampoc no les fa immunes a reproduir-les o, en un moment donat, a tenir la mateixa por al canvi i les mateixes resistències que els homes. Això no les fa «pitjors que els homes» sinó que ens iguala com a éssers humans criats en un pensament masclista. Toquen, també, grans dosis d'autoescolta, empoderament i sororitat per arribar a ser referents positius per a les persones joves.

Per això és tan important l'aliança, cadascú des del seu lloc i amb el seu paper dins del canvi social, superant esquemes de culpabilització i victimització per passar al paradigma de la responsabilització. És evident que «no tenim la culpa» que el món sigui injust i desigual, però sí que som responsables de com actuem. Malgrat que la lluita per la igualtat és una responsabilitat compartida, no serà des del mateix lloc, ja que partim de situacions de poder diferents i portem una trajectòria de privilegi i opressió també diferent a l'esquena. Que el camí sigui diferent, però, no vol dir que l'arribada no sigui la mateixa.

1.3.

Educació sexual per a la vida

Finalment, caldrà que ens convertim en unes grans defensores de l'educació sexual com a element bàsic de la prevenció de les violències sexuals i masclistes. Tot i haver dit que sexualitat no és violència, l'educació sexual és la clau per prevenir-la i erradicar-la.

Una bona educació sexual integral que, en lloc del perill i el risc, posi el plaer, l'autoestima i la diversitat al centre ajudarà a socialitzar les persones joves en una sexualitat saludable i plaent. Les persones connectades al seu plaer són perfectament capaces de reconèixer i identificar la violència, i de desentranyar l'ambigüitat i la confusió existent entre violència i sexualitat, entre plaer i malestar. Precisament, la dominació i la desigualtat necessiten desconnectar les persones del seu propi plaer; aquest és un dels mecanismes clau en l'aprenentatge d'una sexualitat basada en la violència, el risc i el perill com a única possibilitat. Sumat a un tabú enorme i a la gran incapacitat dels adults per parlar-ne, tenim tots els ingredients que ens han portat al panorama actual, on les xifres de violència sexual no fan més que augmentar entre les persones joves.³

Però canviar això és més fàcil del que pensem i molt més a l'abast de tothom del que sembla. Començar a parlar obertament de sexualitat, sense vergonyes, amb respecte i moltíssima escolta. Començar a posar-nos en joc davant les persones joves, compartint la nostra experiència i els nostres sabers que tant ens ha costat obtenir, sent persones generoses i atentes a l'hora d'educar. Deixar de reproduir mites i estereotips, fent la tasca de repensar la nostra pròpia sexualitat... I, sobretot, defensar una educació sexual transversal i específica en el currículum escolar des de la primera infantesa, on el plaer i els cossos no siguin ni tabú ni objectes de mercaderia. Tenir permanentment aquesta mirada incorporada a l'hora d'educar i, paral·lelament, incloure assignatures portades per persones expertes, representa un canvi substancial i radical en les polítiques educatives dels centres, que repercuteix proporcionalment en el benestar de les persones i de la societat en general. L'educació sexual integral ajuda a crear persones empàtiques, cuidadores, responsables, autònomes, crítiques, connectades a les emocions i els desitjos, assertives, comunicatives, reflexives, divertides, expertes en el seu propi cos i coneixedores dels plaers. Com abans ens hi posem, millor!

”

L'educació sexual integral ajuda a crear persones empàtiques, cuidadores, responsables, autònomes, crítiques, connectades a les emocions i els desitjos, assertives, comunicatives, reflexives, divertides, expertes en el seu propi cos i coneixedores dels plaers.

³ Ángeles RUBIO GIL, Marina Carlota SANZ-DÍEZ, «Violencia sexual contra las mujeres jóvenes».

NATURALITZANT LES VIOLÈNCIES SEXUALS

”

No s'identifiquen com a violències sinó com a comportaments «normals i naturals» en la interacció entre els homes i les dones.

Les violències sexuals són un tipus de violència masclista que es caracteritza pel fet d'utilitzar el sexe i la sexualitat com una forma de control i dominació. Totes les persones tenim sexualitat, és un àmbit de la vida que ens pertany i només nosaltres podem decidir com, quan i amb qui volem viure-la. Compartir la nostra sexualitat implica desig i consentiment. Les violències sexuals són els comportaments de tipus sexual sense el consentiment ni el desig de qui els pateix.

Definir la violència sexual és relativament senzill, però aplicar aquesta definició a exemples de la vida quotidiana és més complicat, ja que sovint, quan pensem en violències sexuals, ens venen al cap les agressions sexuals que constitueixen un delictes segons el Codi penal, és a dir, les agressions que impliquen violència física. Aquests tipus de violències són les més identificades i rebutjades socialment, tot i que hi ha altres formes d'agressions sexuals no tan fàcilment reconegudes. Així, per exemple, trobem les mirades als pits o al cul de les dones, els comentaris sobre la seva roba o el seu cos, els fregaments al transport públic, les insistències per tenir relacions sexuals o per practicar la penetració sense preservatiu, l'exhibicionisme, etc. Aquestes situacions, que són també violències sexuals, succeeixen quotidianament a la vida de les dones i estan normalitzades. És a dir, no s'identifiquen com a violències sinó com a comportaments «normals i naturals» en la interacció entre els homes i les dones⁴ com veurem després en el contínuum de la violència.

4 GENERALITAT DE CATALUNYA. DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT, Guia d'activitats per a la prevenció de les violències sexuals #Malamente, p. 5.

2.1.

Recorregut històric

Val la pena fer un breu recorregut sobre la tipificació al Codi penal dels delictes sexuals per entendre alguns dels perquès d'aquesta naturalització.

Històricament, la violació havia estat considerada com un crim contra el pare o el marit de la dona, i no contra la dona mateixa. En aquella època la virginitat era la prova de la «qualitat» de la dona, entesa com un bé, i, per tant, violar-la era atemptar contra aquesta qualitat. Així, les penes envers els que cometien una violació sovint incloïen el pagament d'una compensació al marit o al pare, o, fins i tot, el matrimoni posterior del violador amb la víctima per tal de posar fi a la persecució penal. Les dones eren enteses com a propietat i agredir-les era poc més que fer malbé qualsevol pertinença. Aquesta noció de propietat es troba també en la no punició de la violació dins del matrimoni, fins fa ben poc, als països occidentals. Aquesta idea de propietat també tenia conseqüències en aquelles dones que no eren propietat de ningú, com les treballadores sexuals, «que no podien ser violades». ⁵ De delictes contra la propietat va passar a ser un delictes a l'honor del propietari (marit, pare...), fins que finalment va considerar-se un delictes cap contra l'honor de la dona. La vinculació de la sexualitat a l'honor i a la reputació, i no pas al plaer i al gaudi del propi cos i les relacions, acompanyarà la lectura que tenim de la sexualitat de les noies fins avui dia.

Si lliguem quatre caps i veiem d'on venim ens resulten evidents moltes de les creences que tenim respecte a la violència sexual. Un dels mites més difícils de desmuntar, per exemple, és creure que la violència sexual és externa a la parella, i inclús que ve de part de desconeguts, quan la realitat és que la majoria de les agressions provenen de persones conegudes o parelles. ⁶ Això ens fa abaixar la guàrdia en la prevenció dins les relacions estables i preocupar-nos de més per les noies que tenen relacions sexuals esporàdiques i amb persones diferents. Continuem associant la violència sexual a les conductes «de risc» de les noies, i seguim sense veure la violència sexual dins la parella com un factor de risc. D'altra banda, ens preguntem: quin paper juga la reputació de les noies pel que fa al risc de ser agredides? Continuem associant la sexualitat a l'honor; una noia que té moltes relacions sexuals és una noia que «no es valora»; les noies s'han de mostrar «difícils» davant del sexe perquè una

⁵ Montse PINEDA, Patsilí TOLEDO, *Marc conceptual sobre les violències sexuals*.

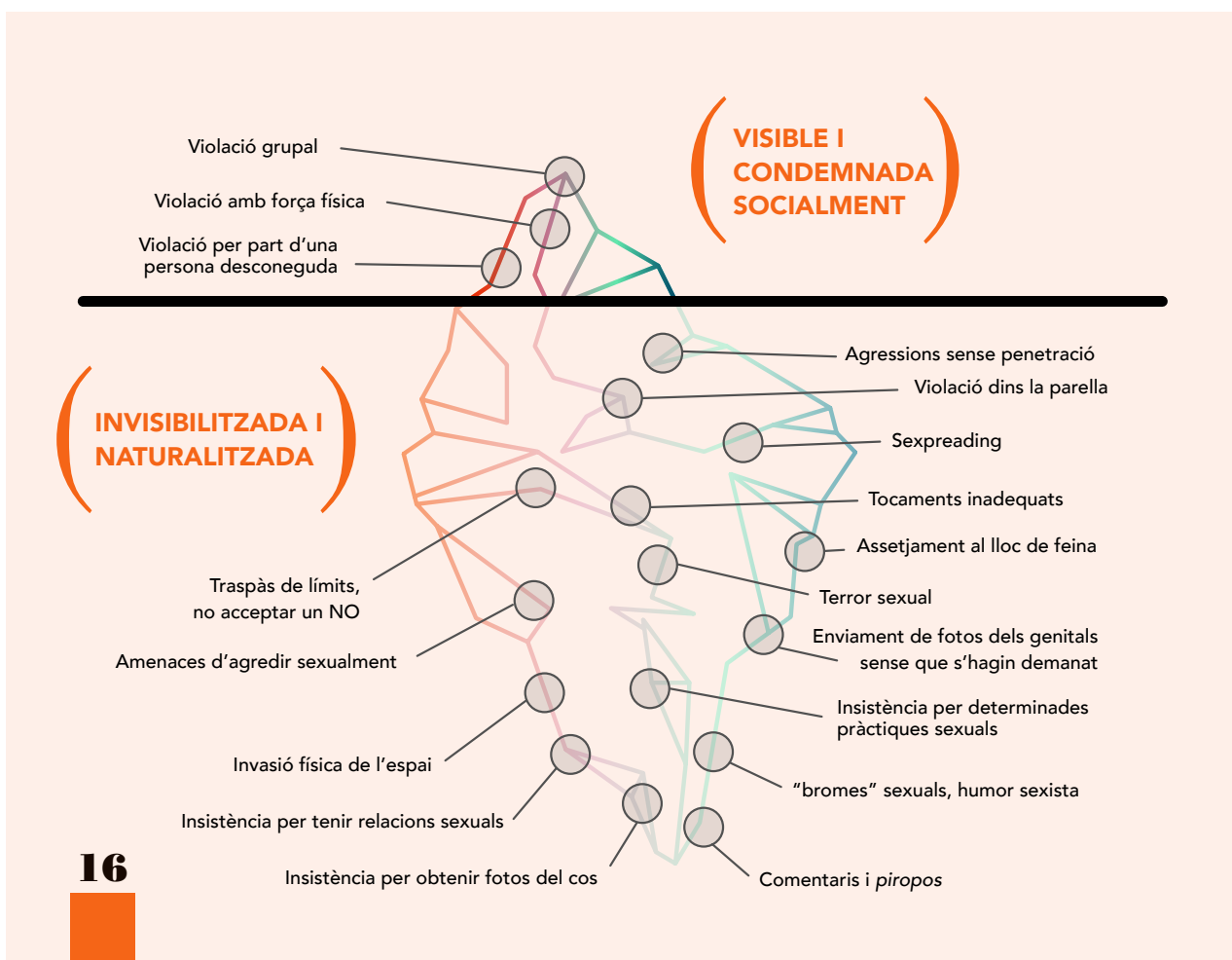
⁶ Per tenir alguna referència vegeu «Myths About Sex Offenders», ABC News, 23-10-2018.

Per tant, el llenguatge que fem servir i les mirades que tenim a l'hora d'abordar aquest tema estan impregnades d'aquesta visió.

predispoció massa ràpida posarà en joc la seva reputació. L'adjectiu «noia fàcil» ja és, en si, un concepte pejoratiu. Dins d'aquesta concepció social, ens sorprèn menys l'agressió a una noia amb una sexualitat molt explícita i activa, ja que la idea de la reputació hi té un paper fonamental.

Aquests són alguns exemples de com hem anat naturalitzant la violència sexual al llarg de la història, i de com aquesta història es troba a les arrels profundes de la nostra concepció actual. La tasca de desnaturalitzar no és fàcil, però tampoc no és impossible; cal conèixer bé el seu funcionament per desactivar-lo. La naturalització de la violència sexual implica dues coses fonamentals: no saber reconèixer (i entendre com a naturals) les diverses manifestacions de la violència, d'una banda; i tendir a culpar la víctima i a desresponsabilitzar l'agressor quan sí que la reconeixem, per l'altra. La primera qüestió ens marca què és i què no és violència sexual. Per exemple, tendim a reconèixer com a tal només les violacions, deixant de banda altres formes d'agressió sexual que trobem menys greus o que inclús no reconeixem com a violència. Això ho podem veure en l'esquema de l'iceberg: la part visible és el que es condemna socialment, mentre que el que està invisibilitzat és tot allò que no es reconeix com a violència malgrat que ho sigui. Per això és tan difícil d'assenyalar i visibilitzar.

La segona qüestió que fonamenta aquesta naturalització és el fet de pensar que la violència sexual és quelcom que té a veure amb la víctima i no pas amb l'agressor. Aquesta concepció està molt arrelada en la idea que les dones tenen en el seu cos el potencial de despertar el desig masculí, i que aquest desig un cop despert es torna incontrolable, cosa que fa que l'home no sigui responsable del que farà. La tasca de les dones és controlar el seu cos i el seu comportament per a no despertar aquest desig, i si no ho fan, cal que se'n responsabilitzin. La idea de tenir comportaments «provocativus», vestir roba «provocativa», ballar de forma «provocativa», etc., reforça aquesta concepció. Per tant, el llenguatge que fem servir i les mirades que tenim a l'hora d'abordar aquest tema estan impregnades d'aquesta visió: què va fer la víctima per evitar l'agressió, quina és la seva reputació, quin és el seu historial sexual, quina actitud va poder provocar i un llarg etcètera. Això posa el focus en la víctima i el seu comportament i desresponsabilitza l'agressor que, al cap i a la fi, només seguia la seva naturalesa.

Sovint reproduïm aquestes concepcions en la vida quotidiana sense ser-ne conscients. Agafem l'exemple dels «codis de vestimenta» a molts instituts, on es barregen diversos motius sobre la forma correcta de vestir a classe amb falses creences de caràcter sexual. L'argument que diu que el fet que les noies vesteixin amb roba curta «distreu els nois» reforça d'una forma molt explícita aquesta naturalització. D'una banda, reafirma la falsa idea que el desig dels nois és incontrolable. De l'altra, responsabilitza les noies de no despertar aquest desig que és perillós per a elles, i n'esdevenen les últimes responsables. Per què està bé que els nois i els homes vagin sense samarreta i això no els posi en perill, però, en canvi, que les noies i les dones vagin sense samarreta ni sostenidors és una «provocació» sexual que les pot posar en una situació perillosa? Ensenyar el cos no és motiu d'agressió; per exemple, a la platja les dones ensenyen els pits i això no incita agressions sexuals perquè no té la càrrega social de la provocació. La idea mateixa de provocació l'únic que fa és justificar la violència i perpetuar aquesta naturalització. A l'apartat de prevenció, tractarem el tema dels codis de vestimenta.

Aquesta naturalització és la base d'una cultura relacional i afectiva molt nociva, una cultura en la qual l'aprenentatge sobre la sexualitat és pobre i està carregat de pors i de tabús, on la sexualitat dominant és masculista i fal·locèntrica, on es barreja sovint la sexualitat amb la violència sexual. Una cultura que no ens permet créixer en l'àmbit sexual i que neutralitza el seu potencial transformador.

Aquesta cultura, sovint anomenada «cultura de la violació» perquè entén la sexualitat com a violència sexual, forma part del procés de socialització de

gènere i hem après a comportar-nos i actuar d'acord amb les seves regles. Això ens fa còmplices, com a societat sencera, d'aquest engranatge. La base de la socialització de gènere porta implícits uns rols ben determinats per al funcionament d'aquesta cultura. Com veurem després, això té un impacte directe en la construcció de les identitats de les persones joves, amb rols i mandats ben diferenciats depenent de si som nois o noies.

Cal parar atenció a aquestes reproduccions quotidianes. Si no ampliem el concepte de violències i seguim veient només la punta de l'iceberg, no podrem començar a qüestionar actituds i comportaments socialment acceptats i no aconseguirem tallar la violència d'arrel.

2.2.

Desmuntant el tàndem víctima/agressor

De la mateixa manera que sovint, com a societat, no som capaces d'identificar moltes de les agressions quotidianes com a tal, tampoc som capaces de reconèixer víctimes i agressors quan aquests trenquen amb l'estereotip que tenim construït. Efectivament, víctima i agressor són un estereotip que funciona, a més, de forma conjunta. Si imaginem un agressor sexual, tendim a pensar en un home violent i obertament masclista, de poc nivell cultural i econòmic i, sovint, d'un altre origen cultural. Si imaginem una víctima, també ens vindrà al cap una idea molt estereotipada: una dona fràgil, trencada per l'agressió, que segurament havia comès alguna imprudència.

Els estereotips no són reals, són imatges fixades que precedeixen a les persones, i que simplifiquen i accentuen una característica i la transformen en un tot. Les persones no som estereotips, tenim una profunditat molt més complexa i rica; però hem après a llegir el món en clau estereotipada, i, com passa amb els estereotips de gènere, també hem après a comportar-nos d'una forma simplificada per encaixar. Això és perillós especialment en els casos de violència sexual perquè, de nou, només reconeixem els agressors i les víctimes quan es comportin com l'estereotip, la resta passarà desapercebuda i entrarà en joc el descrèdit i la desconfiança.

Aquest tàndem de què parlem funciona perquè, a més d'encobrir un munt d'agressions de la vida quotidiana, les que queden sota les aigües de l'iceberg, també serveix per allunyar-nos de la violència. No ens identifiquem amb aquests estereotips (ningú no ho fa) i automàticament sentim que les nostres vides estan lliures de violència: això és una cosa que els passa als altres. «Jo

no soc un monstre violent, per tant, mai no he exercit violència sexual» o «jo no soc una dona passiva i vulnerable, per tant, mai he sigut agredida».

Aquests estereotips ens juguen en contra, i ens impedeixen creure les dones que no els compleixen o reconèixer els homes que són agressors fora de l'estereotip: una dona que es mostri molt segura a l'hora de parlar de la seva agressió, que no es trenqui, que hagi refet ràpidament la seva vida... Una noia amb una vida sexual activa i promiscua, amb nivell econòmic baix, que sempre entra en conflicte amb el professorat, viu en un CRAE i treu males notes... Una treballadora sexual que ha patit violència sexual a mans de la seva parella i no pas d'un client... Ens costa més de creure? Entrem en conflicte? Un home atractiu, agradable i educat, amb alt poder adquisitiu... Un noi que treu molt bones notes, esportista i popular, que cau bé a tothom qui el coneix... L'educador del CRAE, el mestre de música de primària, el monitor del cau... Creiem que han pogut agredir a algú? Ens salten més resistències que si l'agressor és un noi migrat sense papers, per exemple? Com veurem més endavant en aquesta guia, el gènere s'entrecrua amb altres opressions en el nostre imaginari. Cal trencar amb aquests estereotips per posar la credibilitat al centre, independentment de qui siguin víctima i agressor, perquè en el context en què ens trobem, pot ser-ho qualsevol.

2.3.

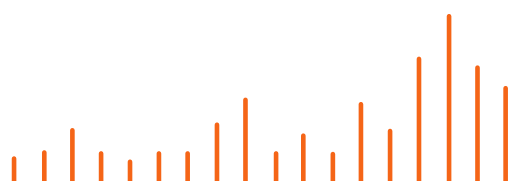
Credibilitat a judici

D'aquesta manera, l'última pota que sustenta aquest engranatge és, precisament, el descrèdit de les dones quan assenyalen la violència. Aquest és un tema complex i delicat, sobretot perquè és un dels arguments més crispats i virulents que llencen els sectors de la societat més reticents al canvi social que implica combatre les violències sexuals i masclistes. El rumor i la por a la «denúncia falsa» s'ha estès com la pólvora inoculant un perillós missatge: si donem a les dones el dret a denunciar les agressions, llavors podran inventar-se-les i destrossar la vida dels homes a la seva voluntat. Aquest argument és fal·laç, crispa i omet del tot el context de desigualtat en el qual vivim. La «denúncia falsa» corre com un fantasma que impedeix qualsevol intent de legislació o qualsevol avenç en la línia d'erradicar la violència en espais de la vida quotidiana. Però cal anar a l'arrel del problema i afrontar-la amb valentia: escampar la por a la denúncia falsa té com a objectiu mantenir uns privilegis i una situació de dominació dels homes respecte a les dones. Les denúncies falses existeixen, sí, però en un grau significativament menor que en altres

tipus de denúncies,⁷ com per exemple el robatori, i a ningú no se li acudiria deixar de penar-lo per la possibilitat que un dia algú digui una mentida.

Els processos de denúncia, encara avui dia, són processos llargs, dolorosos i molt penosos. Les dones es veuen obligades a narrar una vegada i una altra l'agressió que han patit a persones diferents i desconegudes; això els fa reviure un cop rere l'altre l'agressió, en el que es coneix com a procés de revictimització. Quan una dona denuncia una agressió, totes les mirades recauen sobre ella i, abans que res, haurà de lluitar per la seva credibilitat en totes les esferes socials, des dels jutjats fins a la comunitat a la qual pertany. Els costos de trencar el silenci són alts, ja que haurà de convèncer a la societat no només de què el que diu és cert sinó també què ella ni ho volia ni ho va provocar de cap manera. Tota aquesta violència fa que les dones callin. El silenci permet que les violències es perpetuïn, i la por de denunciar o visibilitzar les agressions genera més silenci. Si no entenem els mecanismes de la naturalització, serà molt fàcil que acabem reproduint, sense voler-ho, aquests judicis.

7 A l'Informe sobre sentències dictades per les Audiències Provincials en l'àmbit de la violència de gènere, realitzat anualment per l'Observatori contra la Violència Domèstica i de Gènere del CGPJ, s'observa que la incidència de denúncies falses, aquelles en què el jutge pot determinar que l'acusació és falsa, és del 0,4 % del total. Una incidència molt per sota de la mitjana d'altres crims com el robatori amb força, que pot arribar al 60 % en alguns casos.

JOVENTUT I GÈNERE: APRENT A SER HOMES I DONES

Les violències sexuals s'ensenyen, s'aprenen i se sustenten com a part fonamental de la socialització de gènere.

Ara sí, amb tota la conceptualització que acabem de fer aterrem en la vivència de les persones joves. Com s'expressa, com s'experimenta, però també com s'oposa resistència a aquest engranatge que acabem de tractar des de les adolescències? Per entrar en el món adolescent primer caldrà tenir en compte dos factors molt importants que tenen a veure amb la responsabilitat del món adult: d'una banda, entendre com opera la nostra **mirada adultista** i, de l'altra, entendre com les violències sexuals s'ensenyen, s'aprenen i se sustenten com a part fonamental de la socialització de gènere.

3.1. Mirada adultista

La nostra societat és adultista. Això vol dir que les experiències i necessitats d'altres grups d'edat (des de persones grans fins a infants i adolescents) estan supeditades a les necessitats i la perspectiva de l'etapa adulta. En aquest sentit, cal fer una revisió de la concepció que tenim de l'adolescència, dels mites i les falses creences, però sobretot de l'actitud sovint hostil que hi mostrem.

Si bé és cert que les persones adolescents necessiten un acompanyament madur i responsable per part del món adult, això no implica que la mateixa adolescència sigui un factor de risc, tal com l'entendem avui dia. Fem un exercici, agafem qualsevol concepte i posem-hi com a complement la paraula «adolescència»: sexualitat i adolescència, xarxes socials i adolescència, oci nocturn i adolescència... Automàticament associem la conjunció amb perill. Sense negar-ne els riscos, ens hem de preguntar com són de diferents aquests perills si canviem la paraula adolescència per la paraula adulta. Si no revisem aquest prisma adultista, caurem en el risc de generar més tabú i més control de les sexualitats adolescents en lloc de contribuir a parlar-ne obertament per construir relacions sexuals més lliures.⁸

Ser adult no implica tenir més eines que la gent jove a l'hora d'identificar les violències sexuals. No és l'edat allò que ens dona el coneixement sobre les violències, sinó el treball personal que hàgim fet respecte al masclisme i la seva manera de manifestar-se. Abans de començar, doncs, és necessari reflexionar-hi i plantejar-nos si el nostre enfocament per a l'abordatge de les violències sexuals és l'adequat. Cal saber què pensem sobre les violències que treballem i si tenim clar per què són violències sexuals.⁹ Si no ho tenim clar, caldrà formar-se més.

8 CANDELA, EDPAC, **Per què li diuen sèxting quan parlen de sexpreading?**

9 GENERALITAT DE CATALUNYA. DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT. Guia d'activitats per a la prevenció de les violències sexuals #Malamente.

3.2. La construcció social del gènere a l'adolescència

Si ens imaginem que el gènere és un idioma que s'aprèn a la infantesa, és a l'adolescència el moment de parlar-lo. Tots els rols, els estereotips i les expectatives de gènere entren en joc a l'adolescència d'una forma central i colpidora. És l'etapa on considerem erròniament que comença «el despertar de la sexualitat»; si bé és cert que en general s'inicia una etapa de sexualitat compartida, la sexualitat està «desperta» des del moment en què es neix fins a la mort. L'adolescència és una etapa molt complexa perquè fan eclosió la concepció que té la nostra societat sobre la sexualitat, els rols d'home i dona, i la norma heterosexual.

La norma ensenya als nois a entendre la sexualitat a partir de la dominació, alhora que ensenya a les noies a ser còmplices d'aquesta dominació i desconnectar-se del seu cos i el seu plaer. Si ens hi fixem, hi ha dos insults estrella que campen pels instituts de forma reiterada i pràcticament compulsiva: *puta* i *maricón*. Aquests dos insults no són gratuïts, tenen una gran càrrega socialitzadora i, de fet, són insults per mantenir la desigualtat de la qual parlem. Els nois aprenen que *maricón*, més enllà de condemnar una opció sexual (cosa que també fa, i molt), és un insult que serveix per assegurar-se que desenvoluparan tots els atributs de la masculinitat, i que es mantindran ben allunyats de valors i emocions com la cura, la compassió, l'empatia, la fragilitat o la vulnerabilitat... Atributs que tenen poc a veure amb la dominació i molt a veure amb el sosteniment de la vida. *Maricón* serà una espasa de Dàmocles que penjarà sobre els seus caps i els empenyerà a desenvolupar actituds i comportaments masclistes per a la seva pròpia supervivència. Per contra, *puta* apareixerà com el càstig social més gran que pot rebre una noia. Limitarà l'exploració del seu cos i del seu plaer, però no només; també castigarà les noies que es posin al centre, que destaquin i surtin del lloc de la passivitat. Amb aquests dos insults i tot el que comporten, nois i noies aprenen a regular la seva vida depenent del context en què es trobin, aprendran a avaluar cada situació en clau de gènere i a expressar-se més o menys lliurement en relació a les circumstàncies.

3.3

Resistències a la norma

Evidentment, els mandats no impliquen un compliment absolut per part de les persones individuals. Les persones joves en reproduiran alguns, tots o cap, segons el context i els estímuls que rebin al llarg de la vida, els referents adults que tinguin en el seu entorn, els discursos crítics propis que desenvolupin, els grups d'amistats que construeixin, etc. Però el fet que existeixin aquests mandats ens dona una mesura de la violència que implica entendre la sexualitat i l'afectivitat sota el prisma del gènere, i de per què aquest context social és un camp adobat per a les violències sexuals.

Afortunadament, si abans vèiem que les persones no som estereotips i que aquests es poden trencar, les persones joves en això són grans mestres de vida. En els darrers anys, estem observant un gran canvi social respecte a aquests temes i aquest canvi està liderat, en part, per les persones joves. Arreu trobem grups de noies als instituts plantant cara a les agressions que tenim normalitzades: «No, no és "normal" que els nois parlin més a classe, que es burlin del nostre cos, que ridiculitzin els nostres gustos, que ens facin comentaris sexuals dia sí, dia també. Tampoc no és normal que el professor ens miri més estona i més intensament del que és còmode, ni que faci bromes sexistes a classe, ni que se'ns controli a nosaltres la forma de vestir i no es controli la forma de mirar». Noies que trenquen l'estereotip de víctima, que volen empoderar-se en la seva sexualitat, que la volen experimentar i viure lliurement i sense tabús. Però no només! També hi ha nois que, cada cop més, rebutgen aquests models anquilosats de masculinitat, que no tenen por a mirar les seves amigues i companyes com a iguals de qui aprendre i amb qui fer camí compartit. I tampoc podem passar per alt la quantitat valenta de joves que surten de l'armari als instituts malgrat la LGTBIfòbia encara present, que trenquen la norma heterosexual i tota la violència que de partida comporta.

Si és cert que vivim encara en una cultura que ensenya i reproduïx la violència sexual com quelcom inevitable a les nostres vides, també és cert que les resistències són molt grans. Moltes persones joves tenen clar que volen canviar el món en què viuen i la nostra tasca és poder acompanyar aquest canvi.

VIOLÈNCIES SEXUALS A L'ADOLESCÈNCIA

”
**Són els homes adults
els que més violència
sexual exerceixen
contra elles.**

Farem ara un petit llistat d'algunes de les violències que de forma més habitual es pateixen a l'adolescència. Ni hi són totes, ni totes les persones que les pateixen les viuran de la mateixa manera. Però no deixen de ser violència i que cal saber identificar-les per poder prevenir-les.

No només agredeixen els joves

Abans d'entrar al llistat, cal deixar clares dues coses essencials quan ens decidim a treballar aquests temes amb persones joves: D'una banda, les noies joves i les criatures són el col·lectiu que més violència sexual pateix.¹⁰ El fet de no saber identificar-la com a tal, tenir-la naturalitzada, o no tenir les eines de comprensió i de defensa necessàries, fa que tinguin menys recursos per fer-hi front. D'altra, és fonamental tenir present que les violències sexuals contra criatures i noies joves no provenen únicament dels nens o nois joves, ans al contrari: són els homes adults els que més violència sexual exerceixen contra elles. Cal fer un treball específic amb els nois i les noies, sí. Però també cal, i és urgent, començar a visibilitzar tota la violència sexual (des de les formes més subtils fins a les manifestacions més flagrants) que exerceixen els homes adults, fets que emparen i encoratgen els nois joves a reproduir-les. Volem fer una crida a no tancar els ulls davant d'aquesta realitat, ja que seria hipòcrita treballar perquè els nois joves no esdevinguin agressors mentre ignorem la violència que exerceixen homes adults.

4.1. El meu cos és un camp de batalla

És al cos on s'insereixen les violències i hi queden marcades. Crear una relació conflictiva amb el propi cos és obrir la porta a les violències sexuals; de fet, generar aquest conflicte i malestar és en si mateix violència. El rebuig cap al propi cos no és natural ni fruit d'un dia. La violència sistemàtica a la qual es veuen sotmeses les noies en relació amb el seu cos està present a tota hora en la seva vida quotidiana. Passem a veure breument la construcció d'aquest rebuig i les claus per desactivar-lo.

¹⁰ L'*Informe sobre l'abús sexual a Catalunya realitzat pel Síndic de Greuges* el 2016 diu que el 20% de les dones i el 10% dels homes han patit violència sexual abans de la majoria d'edat. Sent que les denúncies són mínimes i que les formes de violència de les que parla són només les socialment reconegudes, en realitat aquesta xifra és molt més elevada i difícil de concretar. La diferència entre dones i homes pel que fa a patir violència sexual a la infància es va fent més gran a mesura que entren a l'adolescència; com més creixen, més s'agredeix les noies i menys els nois.

4.1.1. Penalització de la sexualitat i del plaer

Allunyar les noies del seu cos i del plaer a través de la violència és essencial per aquest sistema. Com hem vist, l'insult *puta* i els seus derivats són el mecanisme mitjançant el qual s'aconsegueix mantenir les dones fora de joc en l'àmbit de la sexualitat. Vergonya i culpa cap al propi plaer, cap a la masturbació, cap a l'exploració del cos, cap a les fantasies, cap al desig, cap a portar la iniciativa... Aprenen que el seu cos té llocs prohibits; és molt habitual trobar noies joves que senten rebuig i fàstic cap a la seva vulva. Quin coneixement tindrà del propi plaer si precisament el lloc des d'on gaudir-ne em genera fàstic? No en va, la pregunta que més ens formulen les noies és: «Per què no arribo a tenir un orgasme?». La sexualitat masculinitzada que s'aprèn no contempla el plaer ni el cos de les noies; tot el contrari, les relega a un segon pla dins dels mal anomenats «preliminars». La penetració vaginal, com a pràctica estrella en la nostra societat, oblida que l'òrgan dels orgasmes és el clítoris,¹¹ un òrgan desconegut i menystingut fins fa pocs anys. S'ensenya una sexualitat que no és la seva, i amb els anys han d'aprendre a conèixer el seu cos i a tenir la capacitat de reivindicar el seu lloc al món dels plaers. Quan les persones estem desconnectades del propi plaer ens és molt més difícil identificar la violència, saber què volem i què no volem, i saber comunicar-ho posant els límits i les mateixes necessitats al centre.

4.1.2. Ridiculització dels processos biològics

Paral·lelament al creixement, van apareixent càstigs a mesura que el cos es desenvolupa. El creixement dels pits, l'obligació de treure els pèls que van apareixent, el tabú sobre la menstruació, el fàstic cap als propis genitals i el seu desconeixement... Tot plegat és objecte potencial de comentaris i burles. Aquesta ridiculització constant contribueix a crear un rebuig cap al propi cos i fa davallar, ara sí, l'autoestima i l'autoconcepte; això posa a les noies en risc de patir més agressions sense que sentin que tenen dret a defensar-se. A l'adolescència la majoria de les noies comença a experimentar un rebuig envers el cos que, si no el llegim com a fruit de tota aquesta violència, pot fer que vulguem culpabilitzar-les. Cal buscar l'origen d'aquest rebuig en la violència masculista i treballar per desfer el nus que ha generat.

11 Una bona educació sexual mai no posarà l'orgasme com a objectiu de les relacions sexuals i del plaer. Però la concepció patriarcal de la sexualitat posa la mirada masculina i el cos dels homes al centre. Això genera l'anomenada «bretxa orgàsmica», que és la desigualtat entre homes i dones pel que fa al nombre d'orgasmes en les relacions heterosexuales, sent el dels homes molt més gran que el de les dones. Per a més informació: Sandra CORREA, «La brecha del orgasmo apoyada en datos estadísticos».

4.1.3. Cosificació dels cossos de les dones i el model hegemònic de bellesa

Aquesta relació difícil amb el cos segueix quan se'l sotmet a un procés de cosificació, que no vol dir altra cosa que reduir les dones a un cos avaluable, despellant-les de la seva dignitat i dimensió humana, per al gaudi de la mirada masculina. Les noies aprenen que el seu cos val en tant que serveix per satisfer els desitjos aliens. Ser «guapa» (amb tots els seus derivats) semblaria ser l'aspiració vital de qualsevol dona en aquesta societat. Els mitjans de comunicació ens bombardegen amb imatges de bellesa uniforme i absolutament falsejada; milers de cossos són exposats de forma continuada en aquest acte de deshumanització normalitzat. Els cossos es tornen mercaderia i la mercaderia ha de tenir certa qualitat. Si els cossos no entren en aquests canons exigits hauran de ser modificats o castigats. La *gordofòbia* entra en joc amb tota la seva força. Comencem a maltractar el cos i l'autoestima per fer-los encaixar en models impossibles.

4.1.4. Sexualització dels cossos de les nenes i les noies

De fet, si ens parem a pensar en el model de bellesa dominant (ser prim, sense pèls, sense arrugues ni «imperfeccions» de cap mena, quasi angelical) ens és fàcil adonar-nos que és un model de cos eternament púber i infantil. I aquí hi ha un dels grans problemes i una de les claus per entendre per què les noies joves i les criatures són el sector que més agressions pateix. Com a societat hi ha la idea que els cossos desitjables són els joves, molt joves. Per tant, els cossos de les noies passen a ser els cossos desitjats per excel·lència, se sexualitzen a edats extremadament primerenques passant per sobre del ritme natural de cada noia. Aprenen ràpidament que el seu cos té el perillós potencial de despertar el desig masculí, generant un enrariment no només en relació amb el propi cos sinó amb els homes en general. Com hem vist abans en la naturalització de les violències, i com desenvoluparem després en l'apartat de prevenció, desactivar aquesta mirada i aquesta responsabilitat cap als cossos és fonamental.

4.1.5. Comentaris i piropos

I per acabar de consolidar aquest estranyament envers el propi cos, apareixen els quasi inevitables *piropos* i comentaris sobre l'aparença. Els *piropos* actuen com a validador extern dels cossos i és a través d'ells que es reforça aquest engranatge pervers: poden incomodar, i, a la vegada, no rebre'n pot generar inseguretats perquè sembla que impliqui que el teu aspecte físic no

els mereix. És clau que acceptem aquest fenomen sense responsabilitzar-ne les noies, ja que tot això té a veure amb un marc més macro. Tot i això, és necessari treballar a la vegada en pro de l'empoderament i l'agència; hem d'afavorir el poder de decisió de les noies sobre què els agrada i què no, i que no perdin de vista que el seu valor no és únicament el seu cos. Dir que els *piropos* són violència sexual pot sonar molt gros i cal dur-ho a un terreny conegut amb exemples propers a les realitats que ens podem trobar. Són moltes les situacions quotidianes relacionades amb els *piropos* o els comentaris cap al cos per part de familiars, amistats, desconeguts, homes adults: el professor, el metge, un amic dels pares... Assumir els *piropos* com a cosa normal i establerta en la societat naturalitza el fet que persones externes (conegudes o desconegudes) puguin opinar sobre l'aspecte físic de les noies. Alhora fa que sigui més difícil distingir si una situació ens agrada o ens genera malestar. És important acompanyar les noies a identificar allò que no els fa sentir bé, legitimar el seu malestar i activar el potencial per trobar què és el que necessiten per sentir-se millor.¹²

En aquesta mateixa línia, de cara als nois hem de tenir present que poden estar patint la pressió grupal i que això els pot portar a actuar d'una determinada manera per encaixar o per no rebre discriminació. Desfer-se de la pressió de grup pot ser un gran alliberament, però es requereix determinació i suport. A la vegada, no podem desresponsabilitzar els nois de certes actituds, ja que són conscients i tenen present què fa mal. Un bon camí per començar a treballar és connectar amb l'empatia —imaginar com es poden sentir les persones que són constantment objectualitzades—; també pensar en quin tipus de relacions volen establir a la vida, si les basades en el poder o aquelles en què la gent se sent lliure i a gust.¹³

”

El meu cos passa a ser un camp de la batalla que lliuro amb la societat per recuperar-lo.

4.1.6. Com guanyar la batalla?

Si el meu cos és inconvenient, si haig de contenir-ne el creixement, el canvi, l'olor, si tot el que hi passa és motiu de broma o burla, si la seva bellesa depèn de la mirada externa, si el centre del meu plaer és el lloc que em genera fàstic... El meu cos passa a ser un camp de la batalla que lliuro amb la societat per recuperar-lo. Cal ajudar les noies a sentir que tenen dret al seu cos i al seu

12 Mireu el vídeo «#Piropos» de l'eina *Tabú, tu tries què t'hi jugues!* realitzat per la Cooperativa Candela en col·laboració amb l'Agència Catalana de Joventut i l'Institut Català de les Dones.

13 Mireu el vídeo «#LaLlista» de l'eina *Tabú, tu tries què t'hi jugues!* realitzat per la Cooperativa Candela en col·laboració amb l'Agència Catalana de Joventut i l'Institut Català de les Dones.

”

L'autoestima no es compra al supermercat, l'autoestima és un bé fràgil que tenim les persones i que es construeix de forma col·lectiva, no pas individual.

plaer, i que és un lloc on només elles decideixen. I també cal donar suport a aquelles noies que ja senten el seu cos com a propi i així ho expressen.

Tota aquesta violència i exigència cap al cos conviu amb un doble discurs de «t'has d'estimar a tu mateixa» que és com un mandat buit de contingut. Si responsabilitzem les noies de tenir una autoestima baixa, gairebé com si es tractés d'una tara personal, en un context de violència sistemàtica contra els cossos, estarem responsabilitzant-les individualment d'una violència estructural. L'autoestima no es compra al supermercat, l'autoestima és un bé fràgil que tenim les persones i que es construeix de forma col·lectiva, no pas individual. Si col·lectivament fem discursos positius sobre els cossos, la seva diversitat i riquesa, i el gaudi propi que ens proporcionen, començarem a construir una alternativa a aquesta batalla.

4.2. Els espais de la violència

De nou topem amb el mite dels espais on s'esdevé la violència. Sempre s'ha dit que hi ha espais on el risc de patir violència sexual és més gran: carrers foscos i solitaris a altes hores de la nit, espais que cal evitar per salvaguardar-nos d'aquesta violència. Però la violència no té espais concrets ni definits, no hi ha espais de risc o de major incidència de la violència sexual. És temptador pensar que la violència es podria evitar deixant d'anar a certs llocs a certes hores; però això no és cert, és una il·lusió que l'únic que fa és retallar la llibertat de moviment de les dones per mirar d'evitar la violència. Com ja sabem a aquestes alçades de la guia, les violències sexuals són moltes i la majoria de les agressions les cometent homes coneguts. Per tant, els espais en si mateixos no són els que impliquen el risc; de fet, la majoria de les agressions es perpetren en entorns que, en principi, són considerats de seguretat com ara la llar, l'escola, la feina...

El que sí que trobem són espais i situacions on l'exercici de la violència sexual gaudeix de major impunitat i on, per tant, les normes socials es tornen més laxes i permissives cap a aquest tipus de violència.¹⁴

¹⁴ OBSERVATORIO NOCTAMBUL@S 5º Informe Anual 2017/18: *Observatorio sobre la relación entre el consumo de drogas y las violencias sexuales en contexto de ocio nocturno.*

4.2.1. Lligar i oci nocturn

Lligar sol ser una acció que passa a la vida quotidiana, en diferents espais, entre persones que inicialment s'atrauen sexualment. Poques vegades se'n parla, de com lligar, o de quina manera volem lligar o volem que lliguin amb nosaltres. En general es relaciona amb la nit, amb determinades persones amb certes habilitats i característiques físiques, i amb la idea que quan lligues «has de triomfar».

Els espais d'oci nocturn es transformen en escenaris ideals per a la violència sexual. Per una banda, són espais que solen estar altament sexualitzats, «les persones surten de festa principalment per a lligar». En aquests espais es confon més que mai sexualitat amb violència sexual, i es fa molt difusa una línia que no hauria de ser-ho. Són espais on es barreja l'alcohol i el consum de substàncies. Segons els informes anuals realitzats per l'Observatori Noc-tàmbul@s, hi ha un biaix de gènere en el consum, tant en la forma com en la lectura social que se'n farà: Per als nois és un atenuant, «no sabien el que es feien»; per a les noies és posar-se en risc, «si beus o et drogues ja saps què et pot passar». A més, són espais nocturns on s'activen tots els indicadors de culpabilització de les noies respecte a la violència i tots els mites que les responsabilitzen. S'activa de forma flagrant el terror sexual que veurem al següent apartat.

”

Lligar, agradar i voler agradar, pot ser per mantenir relacions sexuals esporàdiques, per a establir una relació més estable o, simplement, per relacionar-nos de forma seductora des del joc i la lleugeresa. No hauria de comportar un risc de patir violència sexual ni hauria de ser entès com una provocació que podria desencadenar una agressió.

Lligar, agradar i voler agradar, pot ser per mantenir relacions sexuals esporàdiques, per a establir una relació més estable o, simplement, per relacionar-nos de forma seductora des del joc i la lleugeresa. No hauria de comportar un risc de patir violència sexual ni hauria de ser entès com una provocació que podria desencadenar una agressió. En el fet de lligar es posen en joc moltes qüestions complexes que ens toquen l'autoestima, l'orgull, l'autoconcepte, les habilitats socials, les inseguretats, els mandats de gènere i un munt d'altres factors. Tot això fa que, com a mínim, incloure el «lligar» en el currículum d'educació sexual sigui del tot necessari¹⁵.

4.2.2. Terror sexual

Des de la més tendra infantesa se'ns ensenya i se'ns explica que el món és un lloc perillós, especialment si has nascut nena. Contes com la Caputxeta Vermella, cançons populars o, més endavant, sèries i pel·lícules amb relats

15 Mireu el vídeo «#Com lliguem?» de l'eina *Tabú, tu tries què t'hi jugues!* realitzat per la Cooperativa Candela en col·laboració amb l'Agència Catalana de Joventut i l'Institut Català de les Dones.

escabrosos i plens de violència sexual contra les noies i les dones, generen un ambient de terror on la narrativa sempre és la mateixa: Si no et cuides prou, patiràs una violència terrible. S'ensenyà, en un acte de prevenció mal entesa, a evitar aquest risc modificant la conducta: Tornar abans a casa a la nit i, si pot ser, sempre acompanyades; evitar els espais de la violència; cobrir els cossos. S'ensenyà, sobretot, a desenvolupar un terror a la violència sexual que mantingui les noies en un estat d'alerta permanent. El terror sexual és la creença de què la violència sexual és un risc inherent al fet de ser dones i que la clau per a evitar-la és en elles. I aquesta violència actua en l'espai simbòlic que habitem, per tant, està a tot arreu. Com diu Nerea Barjola al seu llibre *Microfísica sexista del poder: El caso Alcàsser y la construcció del terror sexual*¹⁶, el terror sexual és un projecte polític que serveix per a limitar la llibertat de les dones i inserir fronteres d'allò possible als seus cossos. Quanta estona i espai mental dediquen les noies i les dones, pràcticament com a cosa rutinària i inconscient, a evitar la violència sexual? Haver de pensar a cada moment com moure's o parlar, per on anar a la feina o a l'escola, o com vestir-se o comportar-se amb homes desconeguts (i a vegades coneguts) per tal d'evitar la violència és una càrrega. Això no contribueix a sentir-se i créixer lliures, sinó que genera un estat d'indefensió.

El risc de la violència sexual existeix, no ens equivoquem; però resulta molt paradoxal que els missatges de prevenció vagin en la línia de limitar la llibertat de les noies en comptes d'educar en la no-agressió els nois. Aquests missatges de terror sexual acaben constituint, com veurem després, missatges contra-preventius, perquè eximeixen de tota responsabilitat l'agressor. Algun cop ens hem preguntat per què fem tornar les noies abans a casa? Ens imaginem fent tornar els nois abans per prevenir que no agredeixin? En cap cas voldríem fer pensar als nois que són agressors en potència, però sí que estem inculcant a les noies, de forma inconscient, que són víctimes en potència. Educar les noies en el terror sexual és, en si mateix, violència sexual. L'equilibri és difícil i el debat, complex, però hem de poder traçar una línia per fer prevenció de violència sexual sense fomentar el terror sexual. Com veurem en l'apartat de prevenció, entendre i abordar la violència com una estructura que descansa a la base de l'educació, i adquirir estratègies com l'autodefensa feminista (de la que parlarem més endavant) que empoderin en lloc d'espantar, seran clau en l'elaboració de les propostes.

16 Nerea BARJOLA, *Microfísica sexista del poder: El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual*.

4.2.3. *Sexpreading*

Les xarxes socials i els espais digitals també són un nou espai per a la violència. Una de les violències sexuals que més ha augmentat en els últims temps és el *sexpreading*. Per entendre el fenomen, però, és important, d'una banda, establir la diferència entre la pràctica sexual i l'agressió i, per l'altra, entendre el context en què es dona aquesta agressió.

Anem per parts, **què és el sèxting?** És una pràctica sexual consentida, acordada i desitjada per les persones implicades. Es tracta de l'enviament de material de caràcter íntim i sexual. Poden ser fotografies, vídeos o missatges en què es comparteix amb l'altra persona material propi com a part dels jocs sexuals. Aquesta pràctica, com qualsevol altra, es pot donar en el marc d'una relació o no i, per tant, no hauria d'implicar cap judici de valor, de la mateixa manera que es pot decidir practicar el sexe oral, la penetració o altres pràctiques sexuals.

El *sexpreading*, en canvi, és l'enviament d'imatges de caràcter sexual sense el consentiment de la persona que hi apareix. Les imatges de caràcter sexual es poden haver aconseguit de diverses maneres; una d'elles seria a través del sèxting previ (hi ha consentiment en compartir les imatges, però la divulgació posterior és l'agressió), una altra seria d'amagat, gravant sense que la persona en sigui conscient, o bé es podria gravar una agressió. La diferència entre sèxting i *sexpreading* és essencial, ja que és la mateixa diferència entre sexualitat i violència sexual¹⁷.

El *sexpreading* és una violència sexual paradigmàtica, que posa de manifest la concepció patriarcal que tenim de la sexualitat a la nostra societat. Per què és possible fer *sexpreading*? Perquè la sexualitat de les noies està penalitzada. Al cap i a la fi, l'únic que es veu en aquells vídeos és una noia tenint sexualitat i això es converteix en un motiu de càstig social digne de la crema de bruixes a la plaça del poble. El dany a la intimitat i el dany a la confiança són dos factors amb els quals hem de comptar, però el dany social és justament el que està relacionat amb tot el tema de la violència i el masclisme i és precisament el que hem de poder treballar de forma conjunta. Per a una anàlisi educativa en profunditat sobre el *sexpreading* us recomanem l'article «Per què li diuen sèxting quan parlen de *sexpreading*?»¹⁸.

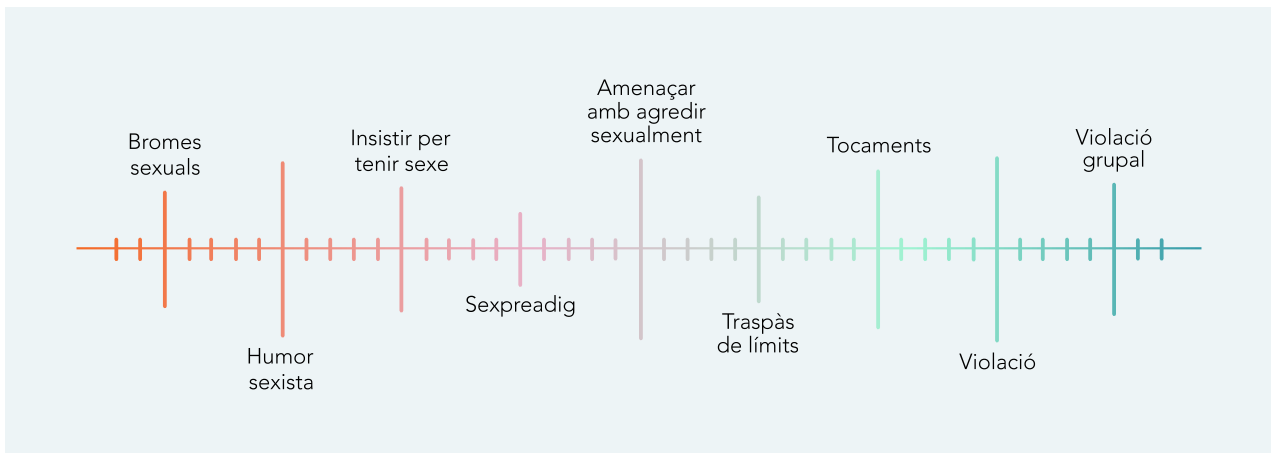
17 Mireu el vídeo «[#Sexpreading](#)» de l'eina *Tabú*, tu tries què t'hi jugues! realitzat per la Cooperativa Candela en col·laboració amb l'Agència Catalana de Joventut i l'Institut Català de les Dones.

18 CANDELA I EDPAC *Per què li diuen sèxting quan parlen de sexpreading?*.

4.3.

Les formes de la violència: Però... què és una agressió?

Llavors... un *piropo* és una agressió? És el mateix obligar algú desconegut a tenir relacions sexuals que insistir a la parella per tenir sexe? Un dels problemes amb què topem a l'hora d'abordar les violències sexuals és definir què és una agressió, quina gravetat té i a qui correspon posar-li nom. Torna el fantasma de la denúncia falsa i tornem a entrar en la confusió. Per mirar de desemboïllar aquest desgavell és necessari entendre que les agressions formen part d'un mateix sistema, no podem pensar en les violències i les agressions com quelcom aïllat. Si reprenem l'iceberg i col·loquem les violències sexuals en una línia de gradació de «menys greu» a «molt greu» podria quedar una cosa així:

Probablement la majoria de les persones tindrem experiències d'haver agredit o patit agressions en la part més esquerra de la línia. Tot i que, si comencem a parlar obertament d'aquests temes, ens sorprendriem de com ens situem alarmantment en la part de més cap a la dreta. Però diguem que, públicament, ens serà més fàcil reconèixer la violència de la dreta. Això, de nou, ens fa sentir que no tenim res a veure amb les formes de violència més extremes o reconegudes socialment; per exemple, si un noi participa de les burles constants o els comentaris sexuals cap a les seves companyes, li costarà de reconèixer-se com a agressor si continuem pensant que les agressions només estan a la dreta. O per exemple, un home adult que tingui tendència a insistir a la seva parella per tenir relacions sexuals o fer determinades pràctiques que sap que no li agraden, tampoc es llegirà a si mateix com a agressor. Per això cal entendre com funciona el sistema: Que hi hagi diferents intensitats no implica que parlem de coses diferents, els comentaris i burles sexuals grupals formen part del mateix engranatge que les violacions en grup.

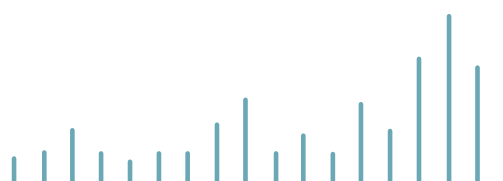
4.3.1. Per què agredir?

Com vàiem abans, la violència sexual està a la base de la construcció de la masculinitat; és a dir, exercir violència sexual reforça la masculinitat. Algunes autores, com Rita Segato, parlen de la violència sexual com un dels rituals de pas dels homes en aquesta societat¹⁹.

Els nois agredeixen per reafirmar la seva masculinitat perquè els atorga rang dins el grup. Si pensem en espais on la masculinitat és posada en joc, veurem que aquesta sempre es demostra a partir de l'exercici de la violència, bé sigui contra les dones, contra altres homes o contra un mateix posant en risc la pròpia integritat física²⁰. Això fa que rebutjar la violència masclista en un context on s'està exercint sigui difícil i suposi el risc de patir violència o perdre rang en el grup. Pensem en algun exemple quotidià d'aquest tipus, com podria ser el vestuari dels nois on s'estan fent «bromes» sexuals masclistes sobre les companyes. Què passarà si un noi mostra el seu rebuig públicament? Probablement passarà a ser ell l'objecte de les burles i la ridiculització. Entendre aquest engranatge és clau per a saber treballar amb nois. Per un noi sol és molt difícil aturar la violència, segurament serà més fàcil si s'uneix a altres nois i si troba homes adults en qui emmirallar-se. Trencar la lògica del triomf social i la impunitat d'exercir violència és la tasca principal que tenim per treballar la masculinitat.

19 Rita SEGATO, *La guerra contra las mujeres*.

20 Michael KAUFMAN, «La construcción de la masculinidad y la tríada de la violencia masculina».

ANEM PER FEINA!

I ara sí, després d'una bona revisió personal feta, la predisposició de l'equip educatiu i la nostra maleta de conceptes ben consolidada, podem començar a planificar la nostra tasca preventiva. Us proposarem els temes a tractar, les metodologies més adients per treballar amb joves i un munt de recursos i dinàmiques a la bibliografia perquè pugueu començar aquesta tasca tan necessària. El que presentem són propostes, res és tancat; la imaginació, la creativitat i l'expertesa dels vostres equips seran la veritable clau d'aquest procés.

Cal recordar que les violències sexuals són una realitat que forma part de la nostra vida quotidiana i, per tant, pot ser que ens fem una opinió a partir de la informació que ens arriba. És important, doncs, tenir en compte que el punt de partida per abordar les violències sexuals no pot ser mai l'opinió que tenim sobre aquest tema. Atendre una jove o un jove no és donar la nostra opinió, és buscar ajuda professional²¹.

A hores d'ara ja hem vist que les situacions de violència sexual són un terreny delicat i sensible, per això sovint ens paralizem i no sabem des d'on cal abordar-les. Però això no ha d'impedir que ho fem, ans al contrari, ens ha de motivar saber que és un aspecte de la nostra tasca educativa que necessita que hi intervinguem. Cal tenir en compte, però, que les persones que tenim davant, tot i ser joves, tenen el seu propi recorregut vital, la seva «motxilla» personal. Les seves perspectives seran el punt fort de tot plegat, serà el que enriquirà l'experiència i permetrà que aprenguin els uns dels altres.

El nostre grup de joves és divers en molts sentits, per això caldrà posar atenció a les diversitats com veurem al final de l'apartat. Hem de pensar que entre els joves i les joves amb els quals treballem pot haver-hi persones amb molt d'interès en la sexualitat i persones que no en tenen gens; persones que tenen relacions sexuals i persones que no en tenen; persones que han vist situacions de violència, víctimes d'abusos, persones que han patit agressions, persones que han agredit, i persones que mai s'han plantejat aquests temes. Pensem també que no totes les persones que tenim al davant són heterosexuales, que algunes persones potser han patit discriminació per la seva orientació, identitat o expressió de gènere; i, fins i tot, que alguns dels temes que treballem poden estar succeint en aquests moments en el grup o li poden haver passat a una persona concreta que, segons com ho treballem, potser reviu males experiències del passat. La cura i el respecte, i no pas el silenci, seran la clau per garantir la comoditat de tothom. Preguntar quan

”

Atendre una jove o un jove no és donar la nostra opinió, és buscar ajuda professional

21 GENERALITAT DE CATALUNYA. DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT, Guia d'activitats per a la prevenció de les violències sexuals #Malamente.

Llegim incomoditat i seguir el nostre instint són eines vàlides quan treballem amb persones. Preguntar pel ritme, per les emocions que estan sentint i per si necessiten parar i descansar o descarregar ràbia de forma controlada. Les emocions són les grans aliades de tota aquesta feina.

La metodologia que utilitzarem de cara a la prevenció ha de partir de la cura, ha de posar al centre l'experiència i els coneixements de qui hi participa. El nostre rol haurà de ser el de facilitar i acompanyar el debat, la participació, el respecte, la reflexió... Recollir les necessitats i la visió dels i les joves i fer que siguin ells i elles mateixes qui posin els exemples fent servir una metodologia participativa i reflexiva. No fer afirmacions sinó fer preguntes. I, sobretot, no jutjar el que va sortint en el procés. El discurs no va de dalt a baix, es construeix de forma horitzontal i col·lectiva.

5.1. **Prevenió o abordatge?**

No és el mateix fer prevenció que fer abordatge. I això que sembla una obvietat a vegades no ho és tant. Sovint ens oblidem de la prevenció, i d'alguna manera és normal, solem tenir molts temes a abordar i fins que no tenim «un cas» que ens obliga a reaccionar no actuem. Però aquí arribem tard i això ens acaba jugant en contra. La prevenció cal fer-la abans; de fet, les persones treballem molt millor i integrem canvis d'actitud quan no ens sentim sota pressió o en estat «d'emergència». Si, per exemple, no faig prevenció del *sexpreading* fins que explota un cas en el meu grup de joves, quan ens posem a parlar-ne estarem, segurament, en una situació de molt de dolor i patiment; el grup estarà polaritzat i li costarà molt més tenir un debat enriquidor sense que ningú prengui mal. Fer prevenció no implica una erradicació absoluta de la violència sexual, però sí que permet que quan aquesta succeeix en els nostres entorns i amb els nostres grups de joves, estiguem més preparades per a reaccionar. En tot cas, hem de ser conscients que, malgrat que fem prevenció, la violència ja està present d'alguna forma i pot emergir en les nostres intervencions.

5.1.1. **Planificació i metodologia**

La prevenció cal planificar-la, tant si ens trobem a un institut com a un espai jove, cau o esplai, UEC, PFI, CRAE o qualsevol àmbit on estiguem duent a terme la nostra tasca amb joves. Cal que la planifiquem amb un sentit i una coherència. Sempre hem defensat el potencial transformador del «taller bolet»; un missatge concret en un moment determinat de la teva vida et pot fer

canviar creences i actituds que fins al moment no t'havies plantejat, o pot donar-te les eines per sortir d'una situació determinada. Però la incidència social del taller puntual és força limitada i és innecessari treballar així, ja que sabem que els processos de continuïtat tenen una garantia d'èxit molt més gran.

Per canviar actituds i creences és necessari fer procés; és necessari tenir espais de debat i de reflexió, alhora que cal crear confiança per parlar obertament de temes que són complexos, ens travessen emocionalment i tenen una càrrega social molt forta. Per això recomanem la creació d'itineraris preventius, dedicar cada curs o etapa a un tema i treballar-lo en profunditat amb diferents metodologies segons el grau de maduresa del grup i els seus interessos. Dedicar tutories, fer tallers amb entitats especialitzades, anar a veure obres de teatre, visionar vídeos, pel·lícules, videoclips i fer fòrums posteriorment, fer petites investigacions a través de l'anàlisi crítica de campanyes o d'articles de premsa, generar debats i reflexions col·lectives... Són algunes de les propostes metodològiques que ens serviran per anar aprofundint a poc a poc. La idea és que hi hagi espais al llarg del curs on poder parlar d'aquests temes de forma amena i divertida alhora que profunda i respectuosa. Que no ens faci por treballar amb les emocions que vagin sortint.

5.1.2. Quins són els temes?

Com hem dit a la introducció, la millor eina que tenim per a fer prevenció de les violències sexuals i les violències masclistes en general és l'educació sexual. Per tant, tindrà tot el sentit del món prendre l'educació sexual com a eix vertebrador. Els temes són molts i molt variats, us deixem als recursos llibres i guies, i fins i tot un programa de televisió²² que us pot ajudar a encaminar i començar a poc a poc la tasca preventiva.

A Candela fa anys que treballem amb el format taller i, tot i que no només, sí que és la nostra eina principal. Els temes dels nostres tallers són els següents:

- Sexualitat, des del model integral i integrador o *Sex Positive*

- Sexualitat, des del model integral i integrador o *Sex Positive*

- Estereotips de gènere i desconstrucció del masclisme

- Model d'amor romàntic i relacions abusives

²² Mireu els clips de les dues temporades del programa *Oh my Goig!* realitzats pel Centre Jove d'Atenció a les Sexualitats.

- Autoestima i relació amb el propi cos
- Desmuntar la masculinitat i la feminitat (treball segregat per gèneres si s'escau)
- Diversitats sexuals i de gènere i prevenció de la LGTBfòbia
- Violències sexuals

5.1.3. Perspectiva comunitària i enxarxada

”

El masclisme i les violències sexuals es transmeten, sobretot, de forma inconscient: Al currículum ocult d'escoles i instituts, a valors assentats en sistemes familiars que no es posen en qüestió, a les tradicions, als referents culturals, als llibres que llegim i les pel·lícules que mirem. El masclisme el transmet la societat sencera, per tant, més que buscar culpables aïllats, el que hem de fer és buscar estratègies col·lectives que ens facin sentir aliances.

És important que el nostre missatge sigui compartit amb un sector més ampli de la nostra comunitat. Sovint trobem que el masclisme a l'adolescència és una patata calenta que ens crema a les mans i ens la passem els uns als altres intentant buscar culpables. Les famílies solen pensar que eduquen en igualtat i que és a les escoles on les seves criatures han d'estar aprenent valors masclistes, perquè si no, no s'ho expliquen. Les escoles, per contra, se solen defensar dient que poc poden fer si els valors a casa són els que són. I així continuem fent anàlisis parcials. El masclisme i les violències sexuals es transmeten, sobretot, de forma inconscient: Al currículum ocult d'escoles i instituts, a valors assentats en sistemes familiars que no es posen en qüestió, a les tradicions, als referents culturals, als llibres que llegim i les pel·lícules que mirem. El masclisme el transmet la societat sencera, per tant, més que buscar culpables aïllats, el que hem de fer és buscar estratègies col·lectives que ens facin sentir aliances.

El treball comunitari és una de les grans apostes que fem. Amb una prevenció planificada, no deixarem fora les persones adultes referents; cal fer feina i implicar a les famílies i al professorat, i també estar en contacte amb els serveis comunitaris especialitzats. Si per exemple tinc un cas de *sexpredding* a l'aula, em serà molt més fàcil comunicar-me amb les famílies i arribar a acords comuns d'abordatge si tenim una relació prèvia de confiança establerta. Si, a més, hem parlat amb antelació de *sexpredding* i de violències sexuals, de l'iceberg de les agressions i de la socialització de gènere, estalviaré molt de patiment a la família, que tindrà els elements analítics necessaris per no entrar en espirals de culpa i per no posar-se, en última instància, a la defensiva. De la mateixa manera, si tinc una noia que em demana la «pastilla del dia després» al meu espai jove o al CRAE on viu, sabré si la professional de la Tarda Jove té un posicionament contrari respecte al tema o si per contra té missatges positius sobre la sexualitat. Els missatges preventius prenen força quan no són aïllats;

com més persones puguem influir en el canvi de valors, més potent serà la transformació social que viurem.

5.1.4. Alerta amb els missatges contrapreventius

La prevenció no és fàcil, i menys en el context en el qual estem educant. Els tempos i les exigències de les nostres feines fan que sovint la prevenció no estigui planificada i només arribem a reaccionar a situacions de la vida quotidiana, intentant desmuntar el masclisme «entre passadissos». Si intento fer entendre en cinc minuts tot el sistema de creences que hi ha darrere d'un noi que acaba de cridar un insult masclista a una companya, tinc molts punts d'acabar frustrant-me i no aconseguir pràcticament cap incidència. A més, la manca d'una anàlisi complexa i profunda fa que moltes vegades, per fer prevenció de les violències sexuals, donem missatges contrapreventius que, desafortunadament, fan l'efecte contrari al que desitgem.

El missatge contrapreventiu més habitual és el que parteix de **confondre sexualitat amb violència sexual**. Llavors pensem que per prevenir la violència sexual cal prevenir i controlar la sexualitat. Això es veu molt clarament en l'exemple de la prevenció del *sexpreading*. Se sol confondre sèxting i *sexpreading* de la mateixa manera que es confon violència amb sexualitat. El sèxting no implica *sexpreading*. Com hem vist, una persona pot tenir la pràctica sexual de compartir fotografies i que mai no l'agredeixin (fent-li *sexpreading*). O bé algú pot patir *sexpreading* (gravació d'amagat de relacions sexuals que després es difonen, gravació d'agressions...) sense haver practicat mai sèxting. A vegades volem prevenir el *sexpreading* evitant el sèxting i enviem missatges erronis sense mala intenció: «No et facis fotos» o «Que no se't vegi la cara». No podem evitar la violència sexual evitant la sexualitat. No són la mateixa cosa. Si la prevenció del *sexpreading* és «no et facis fotos», el missatge que estem enviant és «si et fas fotos i t'agredeixen, la culpa és teva per haver-ho fet». Els missatges contrapreventius són molt perillosos; no només els senten les noies, també els senten els nois, i el missatge que reben és que una noia que s'ha fet fotos s'ha posat en risc i que les mirades aniran cap a ella si l'agredeixen, fent quedar l'agressor lluny de tota culpa i contribuint a la impunitat²³. L'únic missatge que es pot donar per prevenir el *sexpreading* i la violència sexual és «no agredeixis».

”

L'únic missatge que es pot donar per prevenir el *sexpreading* i la violència sexual és «no agredeixis».

23 Per saber-ne més: EDPAC I CANDELA, *Per què li diuen sèxting quan parlen de sexpreading?*.

Un altre tema que cal que posem en qüestió com a comunitat educativa és **l'existència dels codis de vestimenta** presents en molts instituts. Sota aquest paraigua barregem molts objectius i, si no destriem el gra de la palla, tornen els missatges contrapreventius que possibiliten, sense adonar-nos-en, la violència sexual. Vestir a escola «d'una forma adequada» és un concepte vague i ambigu que obre la porta a moltes interpretacions. Des d'aquí posem en qüestió el que té a veure amb la vestimenta de les noies, que sovint no els permet deixar parts del cos descobertes (pantalons molt curts, samarretes amb coll molt obert, etc.) sota l'argument que distreuen els companys. Rere aquest argument veiem tot el desplegament de la cultura que estem intentant desmuntar: Sexualitzem els cossos de les noies, veiem la sexualitat dels nois com quelcom descontrolat que les noies han d'aprendre a no despertar, situem la provocació en els cossos i no en la mirada, i, de nou, culpabilitzem a la víctima en cas d'una possible agressió. La roba de les noies no té el poder de «distreure» els nois, és la societat qui els permet «distreure's». De la mateixa manera que uns nois jugant a bàsquet sense samarreta un matí calorós d'estiu no provoquen sexualment a ningú ni distreuen a les companyes; els seus cossos no estan sexualitzats, ni són responsables de patir violència. No podem seguir sense problematitzar els missatges de violència sexual que hi ha amagats rere el codi de vestimenta.

A més, aquesta suposada «distracció» no només la posem en els ulls dels nois sinó també en els professors, culpant de nou a les noies de la sexualització que perpetren els homes adults sobre els seus cossos. I aquí ens apareix un altre tema urgent: **Quan l'agressor és el professor o l'educador**. Opinions sobre les noies i els seus cossos a la sala de professorat o entre els equips educatius; relacions de complicitat amb les adolescents basades en la seducció; mirades, comentaris i tocaments del tot inadequats; o els abusos i la violència sexual més explícita. Les noies es veuen exposades i desprotegides davant la violència exercida pels qui suposadament haurien de protegir-les. I tot això davant del silenci i la incapacitat de les persones adultes del voltant. Hem de fer formació al claustre o a l'equip educatiu perquè, si no sap que està passant tot això, és que és un equip sense la capacitat d'identificar les violències sexuals que pateixen les seves joves, de les quals són responsables en última instància. I si ho sap, potser mira cap a una altra banda, o bé no

La vergonya no és reconèixer que no se sap què fer, la vergonya és saber què passa i no fer res.

s'ho creu, o bé no sap què fer. Però ha de quedar ben clar: La vergonya no és reconèixer que no se sap què fer, la vergonya és saber què passa i no fer res²⁴.

I per acabar aquest punt, també volem fer una reflexió col·lectiva sobre com estem portant el feminisme a les aules i espais joves. Com a societat cada vegada tenim més consciència del masclisme existent i cada vegada hi ha menys tolerància cap a comportaments i actituds masclistes. El masclisme ens remou i ens fa enfadar, però això no es pot transformar en plantejar el feminisme com una imposició sense arguments cap als joves; no podem imposar feminisme com qui els diu que endrecin l'habitació. Un canvi d'actituds i valors no s'agafa com a propi si ve imposat. A vegades tenim instituts i espais plens de cartells en favor de la igualtat i en contra del masclisme, però no s'hi fa un treball real i profund; això genera una sensació d'afartament i de repetició al voltant del tema, tot i que en realitat no s'ha treballat, i provoca rebuig, especialment per part dels nois. Els lemes i missatges «píndola» estan molt bé per a les manifestacions, però a les aules cal fer procés i pedagogia. També cal que ens preguntem on estem focalitzant el sentiment d'injustícia. La nostra tasca professional no va mai desvinculada del nostre procés personal: Tenim la mateixa contundència davant dels comportaments masclistes de nois joves que davant dels de companys, amics o familiars adults?

No ens ho podem jugar tot en cinc minuts ni dependre únicament del nostre talent argumentatiu. Si planifiquem la prevenció, ens formem i podem anar traient els temes de forma ordenada, ens serà molt més fàcil tenir el control tant del que diem com de com ho diem, i permetem també a les persones joves fer el seu procés i el seu camí, sense imposicions que venen «des de dalt», i on senten que participen activament d'un canvi social que els interpel·la.

5.2. Autodefensa feminista

Una de les estratègies més directes i empoderadores de cara a erradicar les violències sexuals és l'autodefensa feminista per a noies i persones LGTBI+. Segurament n'hem sentit a parlar perquè el concepte s'ha estès força. A ve-

²⁴ El 2019 apareix a Catalunya la campanya #A tu què t'ha fet?, impulsada per alumnes i exalumnes d'un institut on se sabia, des de feia més de quinze anys, que un professor agredia sexualment les alumnes. Les joves relataren totes les vexacions i humiliacions a les quals eren sotmeses durant les seves classes. Arran d'això altres joves van començar a desvelar el que succeïa als seus instituts, en una sort de #Me Too de les escoles catalanes. La campanya encara té ressò i està tenint conseqüències al Departament d'Educació, que està treballant en possibles eines que facilitin aquest tipus de denúncies.

gades ens pot generar certa resistència i podem pensar que frenar «violència amb més violència» no és una bona idea. Moltes vegades podem sentir que respondre a una agressió no està bé, o que hi ha maneres que sí que estan bé i d'altres que no. Però això és un altre mite a desmuntar. Aquest tipus d'afirmacions ignoren que la violència la comença qui agredeix i que la resposta serveix per aturar-la. De fet, aquest tipus de creences tornen a deixar a les noies indefenses i sense recursos davant la violència.

No tota autodefensa és igual, ni treballa les mateixes coses. És important que l'autodefensa parteixi de la conceptualització de les violències sexuals que hem fet en aquesta guia: Que entengui la violència sexual com a part de la cultura en la qual creixem, que entengui que forma part de la construcció social del gènere, que entengui les agressions com un continu i no com la punta de l'iceberg, etc. Una autodefensa, o també dita defensa personal, que es basi només en l'aprenentatge de tècniques i en la preparació física és una estratègia que només serveix per defensar-nos de la «clàssica» agressió perpetrada per un desconegut a la nit. És útil, sí, però no va a l'arrel del problema. Defensar-se de la violència sexual és més un estat mental que no pas una condició física, és tenir les eines per identificar les violències naturalitzades i saber que tenim dret a dir no, a posar límits i a fer-los respectar. La força física poc té a veure amb la violència (recordem que la majoria de les agressions sexuals són per part d'homes coneguts que juguen amb la confiança), és una qüestió estructural i de desigualtats. Desactivar aquesta lògica és l'inici de l'autodefensa.

L'autodefensa feminista no és violència, és el dret a la legítima defensa, és empoderament col·lectiu i comunitari, i té a veure amb trencar amb la por i amb el terror sexual. Té a veure amb recuperar els carrers i la nit, recuperar els espais negats a les noies i les dones, recuperar la sexualitat i el dret al plaer. Té a veure amb fer una societat més justa i igualitària. L'autodefensa no és castigar els homes, és tenir eines per respondre a situacions de perill, d'injustícia i d'agressió, mentre treballem per erradicar aquestes actituds i creences que estan presents en la societat. Per sort, cada cop hi ha més consciència de la necessitat de crear espais segurs on totes les persones se sentin igual de lliures i segures. Per exemple, a través dels protocols contra les agressions sexistes a les festes de barri, festivals i espais d'oci nocturn; i a través de tallers, formacions, xerrades, campanyes o guies com aquesta. No oblidem posar l'autodefensa feminista per a noies en la nostra maleta de recursos de prevenció!

5.3.

Atenció a les diversitats

Amb aquesta guia estem treballant específicament les violències sexuals. Però a la vida les violències i les discriminacions no es presenten parcel·lades i perfectament organitzades, sinó que s'entrecreuen, fent-se més complexes i amagant patiments que a vegades passem per alt o directament reproduïm si no tenim aquesta mirada interseccional sobre la realitat i les violències.

Incorporar una mirada que inclogui diversos eixos d'opressió, no com a discriminacions que se sumen sinó com a entramats que es retroalimenten, és un repte que les professionals del món educatiu hem d'assumir com a urgència per fer-nos conscients del patiment i les discriminacions a les quals estan exposades les nostres joves.

Per exemple, podem tenir molt clar i ser molt sensibles i conscients del masclisme present en els espais educatius, però no haver desenvolupat una mirada crítica i profunda envers el racisme. En aquest cas, serà més fàcil emetre judicis en clau de gènere que reproduïxin racisme. Un exemple comú seria pensar que el vel oprimeix les noies i que és masclisme *per se*, o que les altres cultures sempre seran més masclistes que la pròpia en general, sense entrar a veure quins mecanismes racistes operen en aquesta sentència.

És normal que en un primer moment, si no tenim incorporades aquestes perspectives, ens sembli tot plegat aclaparador i difícil d'assolir, però pensa que és un procés; no es tracta d'incorporar-ho tot de cop i de forma perfecta, sinó de començar a explorar altres formes de veure la realitat més inclusives i justes. Com a professionals de l'educació cal que prenguem consciència del lloc que ocupem socialment, i sobretot de les diferències de poder que aquest lloc ens dona respecte a les persones joves amb qui treballem. Us convidem a fer l'exercici permanent de mirar-nos cap endins i de tenir la valentia de deixar anar velles actituds i creences que poden fer mal. És un repte, sí, però també forma part de l'emoció de la professió que hem triat!

Les mirades que proposem revisar des d'aquí serien les següents:

5.3.1. LGTBIfòbia

Aquesta guia no parla de LGTBIfòbia de forma explícita, i això prové del fet que les violències sexuals tenen una lògica heterosexual i responen a un sistema de desigualtat basat en la norma heterosexual. Però no deixa completament fora les persones LGBTI+, que de fet són un col·lectiu molt vulnerable a rebre aquestes violències. Una forma de violència sexual molt

”

És un repte, sí, però també forma part de l'emoció de la professió que hem triat!

”

no donem per entès que tot el grup és heterosexual fins que no es demostrï el contrari.

”

Un feminisme mal entès no ajuda a ningú.

comuna és la que va dirigida a castigar i «reeducar» les persones LGTBI+ amb «violacions correctives» com a forma de LGTBIfòbia extrema. Que no la treballem directament, però, no pot comportar invisibilitzar-la. Tingues molta cura d'anomenar tota l'estona la diversitat sexual, de contemplar-la, de donar-li espai. Cal tenir en compte que en els grups hi ha joves lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals, etc. Tant si estan fora de l'armari com si no, cal que tinguem presents les seves especificitats i no donem per entès que tot el grup és heterosexual fins que no es demostrï el contrari.

5.3.2. Racisme

El racisme és una assignatura pendent del sistema educatiu i una de les qüestions que més patiment causa²⁵. És urgent disposar d'unes ulleres antiracistes que protegeixin les persones joves que tenim a càrrec dels nostres estereotips i falses creences, que danyen el seu desenvolupament tant educatiu, com emocional i personal.

Des d'aquí, sobretot, volem posar els *warnings* en utilitzar una suposada defensa dels drets de les dones per carregar contra altres cultures, sense ni tan sols haver-nos molestat a conèixer-les i entendre els seus codis. Un feminisme mal entès no ajuda a ningú. A més, sovint fem servir les expressions de masclisme d'altres cultures per desviar l'atenció de les nostres; agafem, de forma fal·laç, exemples descontextualitzats que mostren un masclisme flagrant i fem que, d'aquesta manera, les manifestacions de la nostra pròpia cultura apareguin com un mal menor. Però això és una distorsió de la realitat; si mai no agafem exemples positius de lluita contra les desigualtats en altres cultures i només en posem de la pròpia, o si assenyallem casos extrems sense parlar dels propis, estem construint un relat fals que perpetua altres violències estructurals, especialment el racisme.

Afortunadament, existeixen cada cop més entitats dedicades a formar i donar eines en aquest sentit, dona un cop d'ull als recursos al final de la guia!

²⁵ Segons l'*Enquesta Factors de Risc a l'Escola Secundària* realitzat per l'Agència de Salut Pública de Catalunya, la discriminació per motiu d'origen es manté com a segona causa autopercebuda entre l'alumnat de tots els cursos. Si és el segon motiu tenint en compte que l'alumnat migrat és una minoria, podem concloure que la majoria dels alumnes migrats senten discriminacions d'aquest tipus a l'escola.

5.3.3. Classisme

Un dels mites més prevalents sobre les violències masclistes és el de considerar que es reproduïen més i de forma més flagrant en les classes baixes. Construïm de forma inconscient un estereotip d'agressor i de víctima amb poc capital cultural, pocs recursos, de família desestructurada; d'aquesta manera associem la violència a determinats barris i a cultures concretes.

Això és erroni i perillós per dos motius principals: Per una banda, contribueix a l'estigmatització de les classes baixes, considerant-les inferiors, i amb menys capacitat d'empoderament i de resposta enfront de la violència. I, per altra banda, farà que no parem atenció i no siguem capaces d'identificar la violència masclista en les classes més altes, perquè abaixarem la guàrdia i no detectarem casos de violència per pur prejudici.

Està més que demostrat que la violència masclista es dona de forma transversal, independentment de la classe social o l'origen cultural. De fet, si aquests eixos tenen alguna prevalença és en la vulnerabilitat de les noies joves migrants i de classe baixa, exposades a patir violència, especialment sexual, de manera molt més impune, com veurem en el proper apartat.

5.3.4. Capacitisme

El capacitisme és el sistema social, polític i econòmic que discrimina les persones amb alguna diversitat funcional pel fet de tenir-la. Es construeix a partir de la concepció capitalista que una persona «capaç» és la que produeix un benefici econòmic màxim al sistema mitjançant el seu treball. Tota aquella persona que se surt d'aquesta idea per no poder treballar o per no poder fer-ho en els mateixos estàndards, se la discrimina i discapacita. Per això es diu que la discapacitat no existeix sinó que és un constructe social, perquè sorgeix a través de la discriminació i l'impediment a les persones no normatives. Una persona no neix discapacitada, sinó que a través de la seva relació amb el context i com aquest la limita, es crea la discapacitat.

El sistema educatiu no està lliure de capacitisme i, en un nivell profund, veu la diversitat de formes de funcionar com una cosa problemàtica. Si agaféssim el que proposen els moviments anticapacitistes en un sentit ampli, entendríem que l'escola i l'institut són espais que s'haurien d'adaptar a les diverses capacitats de les criatures i els joves en lloc de pretendre que totes elles passin pel mateix model d'aprenentatge.

5.3.5. Gordofòbia

La gordofòbia està estretament lligada al masclisme i a la cosificació dels cossos de les dones; no podríem entendre-la sense veure-la en aquest context. És una discriminació que, a més, ha trobat en els arguments en defensa de la salut la seva millor disfressa. Vergonya, culpa, angoixa, rebuig cap al propi cos... són només algunes de les conseqüències de patir aquesta discriminació. El control dels cossos de les noies a partir de cànons de bellesa establerts pel gaudi de l'altre i no d'una mateixa forma part de l'entramat de la cosificació; en aquest cas, quan els cossos són grassos es porta a l'extrem. La por a ser un cos gras esdevé la millor forma d'interioritzar i reproduir aquesta violència cap al propi cos.

5.3.6. Però més opressió sí que comporta major vulnerabilitat

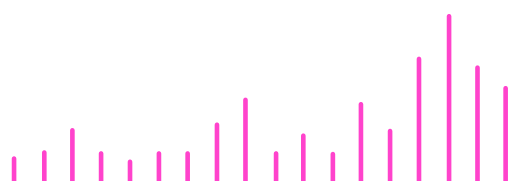
Les opressions interseccionades són complexes. Aquí més que mai, ens adonem que la realitat no té una explicació única ni funciona amb pastilles màgiques. Probablement farem intervencions que no tinguin la capacitat d'arribar a totes les persones joves i la seva diversitat. Però no ens hem d'atabalar, l'important és ser conscients de com funcionen les violències estructurals i posar molta atenció a no reproduir-les. Com vèiem a l'apartat sobre estereotips de víctima i agressor, tendirem a llegir diferents situacions de violència sexual depenent de qui les encarni i dels nostres prejudicis: Ens serà més fàcil, per exemple, condemnar una agressió perpetrada per un noi migrat que viu en un centre de menors, que no pas la mateixa agressió perpetrada per un noi de classe alta amb un currículum escolar brillant; i això ens passarà si no revisem els nostres prejudicis i creences. De la mateixa manera, tendim a pensar que les violències sexuals tenen una major prevalença en sectors de la població més empobrits i empesos a l'exclusió. Aquest mite també cal desmuntar-lo. Un cop entenem que la violència és fruit d'una cultura emmalaltida, tenim la capacitat d'assumir que opera igual i de forma transversal en tots els sectors de la població; és una qüestió de valors, creences, actituds i context, i no pas de poder adquisitiu.

Ara bé, quan les violències sexuals operen de forma interseccionada incrementa la vulnerabilitat: Quan les noies acumulen molts eixos d'opressió corren un risc més gran de ser agredides sexualment perquè tenen, en general, una major desprotecció en les seves vides. Així, i seguint l'exemple que posàvem abans, una noia en un context d'exclusió social que pateixi una agressió tindrà molts menys recursos per denunciar i rebre un bon acompanyament que una noia de classe alta. El que hem de garantir, tant per les unes com per les altres,

és una bona atenció i acompanyament, sense judicis ni qüestionaments. Si com a professionals detectem que els nostres prejudicis i creences ens estan impedit creure a les noies o ens fan posar en qüestió els seus relats, hem de fer l'exercici honest i necessari de fer un pas al costat i assegurar-nos que una altra persona continuï amb el cas: No deixem que la seva història mori en nosaltres només perquè individualment no la creiem.

”

Si com a professionals detectem que els nostres prejudicis i creences ens estan impedit creure a les noies o ens fan posar en qüestió els seus relats, hem de fer l'exercici honest i necessari de fer un pas al costat i assegurar-nos que una altra persona continuï amb el cas: No deixem que la seva història mori en nosaltres només perquè individualment no la creiem.

**I ARA QUÈ?
NOUS HORITZONS
COMUNITARIS**

Desmuntar vells sistemes i valors és molt necessari, però pot fer molta por i generar moltes resistències si no tenim clar què passarà després. Ens toca, ara, pensar quin món volem construir, quins valors volem potenciar i, sobretot, com volem fer-ho. Somiar amb el món que volem gaudir, i que volem deixar als i a les nostres joves, forma part també d'aquest procés tan bonic i tan complex que estem encetant de desconstrucció i reconstrucció de les relacions.

6.1.

Reflexions sobre la denúncia

No voldríem tancar la guia sense aportar algunes de les reflexions que hem anat fent al llarg dels anys sobre la denúncia. Des de l'administració s'envia el missatge que el que cal fer és denunciar, que si no, no s'hi pot fer res. En casos de violència sexual, denunciar a la policia i anar a judici és un recurs possible, però necessita que li donem un parell de voltes.

En primer lloc, cal conèixer bé com funciona el sistema judicial en els casos de violència masclista i violència sexual. Hem de tenir present que en tots els casos hi haurà un procés de revictimització com el que explicàvem al principi de la guia, que serà més o menys intens depenent de diferents factors: Si hi ha serveis especialitzats al territori, si hi ha Unitats d'Atenció a la Víctima, si es poden pagar advocades amb perspectiva feminista i expertesa en el tema o bé s'ha de comptar amb advocacia d'ofici, si es disposa d'acompanyament terapèutic, si els jutjats estan especialitzats o són políticament adversos, etc. També cal tenir en compte que moltes de les sentències són absolutòries i, a vegades, la impunitat cap a la violència i els agressors és escandalosa. Recordem, per exemple, la primera sentència del popularment conegut «cas *La Manada*», el mediàtic cas de violació grupal als Sanfermines l'any 2016, que va provocar escàndol en considerar que no era una violació perquè no va haver-hi «violència física». En aquesta ocasió el procés, tot i ser llarg i penós, va acabar arribant a bon port i va generar una gran repercussió social; però no és així en gaires casos. Per tant, hem de tenir present que denunciar requereix sempre un acompanyament especialitzat extra, per minimitzar aquesta revictimització, tant a comissaria com al judici i en totes les etapes posteriors.

En segon lloc, cal pensar què és el que esperem de la denúncia. Tendim a creure que posar la denúncia i guanyar el judici consegüent implicarà sempre reparació; que, un cop guanyat el judici, la persona agredida sentirà que s'ha fet justícia i podrà continuar endavant amb la seva vida en tots els casos. I ens frustrem molt perquè la reparació, inclús en aquests casos guanyats, a vegades no arriba o no és suficient o, fins i tot, perquè el fet d'haver denunciat

ha comportat major perill i risc per a la víctima. Això és especialment cert en els casos de les joves menors d'edat. Sovint no són elles les que decideixen denunciar i són les seves famílies que, empeses per una ràbia legítima, ho veuen com l'única sortida. Cal parlar amb aquestes famílies i acompanyar-les també en aquesta decisió. Abans de denunciar hem de pensar: És això el que vol fer la noia? És el que més necessita per tirar endavant? Quins són els costos que tindrà aquesta experiència en el seu procés de reparació i recuperació? En cas que l'agressor sigui un company, la posa en major risc o podria ser exclosa del seu entorn si la fan culpable del que ha succeït? Ens hem de plantejar totes aquestes preguntes al llarg del procés, sempre de la mà de la noia agredida, que és qui hauria de tenir l'última paraula perquè serà ella la que més conseqüències haurà d'entomar. Us deixem als recursos una guia d'acompanyament jurídic en casos de violència sexual, imprescindible abans d'iniciar aquest procés²⁶. Per últim, en el cas que l'agressor sigui un noi jove, caldrà que ens preguntem què estem posant al centre: El càstig o la pedagogia? Sovint diem que relegar l'educació en mans de policies o jutges és el fracàs de la pedagogia. Polícies i jutges no són professionals de l'educació, nosaltres sí que ho som. Si els releguem aquesta tasca no faran educació, faran una altra cosa. Volem que aquest noi no faci *sexpreading* per por d'anar a presó, o volem que no ho faci perquè entén que el *sexpreading* és una agressió sexual, i que agredir sexualment fa mal a les persones i a un mateix, i empobreix el món en què vivim? La primera opció no requereix pedagogia, és pur punitivisme que requereix control i vigilància per funcionar; la segona opció és un canvi de valors que requereix més temps en el procés, però dura per a tota una vida.

Posar una denúncia és una de les possibilitats a l'abast de la persona agredida depenent del cas, però sota cap circumstància hauria de ser l'única actuació que es fa. La reparació, les conseqüències i la responsabilitat, la pedagogia, el poder comunitari i els processos col·lectius són les claus que busquem en els processos de justícia.

6.2.

Justícia feminista

És precisament en la justícia feminista i transformativa on podem trobar una reapropiació per part de les comunitats dels processos de justícia, alternatius o en paral·lel al sistema judicial. Un dels problemes de la justícia oficial és precisament que l'acció judicial es limita a valorar i jutjar l'episodi de violència, de manera unilateral i coercitiva, sense promoure cap transformació social ni tenir efectes pedagògics per la comunitat. L'educació no pot, de cap de les maneres, deixar l'erradicació de les violències sexuals en mans del sistema judicial.

Els episodis de violència tenen un impacte molt gran en la vida de les persones que la pateixen, però també minven la capacitat de les persones agressores de relacionar-se en igualtat, i tenen una repercussió enorme en la comunitat on es perpetren. A més, cada episodi de violència reforça la cultura masculista, alimentant-la i fent-la més forta. La justícia feminista és del tot necessària per assenyalar aquesta cultura i anar a l'arrel comuna de tots els episodis de violència, posant un marc contextual i una perspectiva tant d'anàlisi com d'abordatge. Cal polititzar cada agressió, traient-la del pla individual i del cas aïllat i posar-la en un context més ampli; d'aquesta manera les persones que pateixin violència sexual podran entendre millor que el que els ha passat no només no és culpa seva sinó que respon a una estructura que sistematitza aquestes violències. Els dos pilars seran treballar per la reparació, per una banda, i perquè no es torni a repetir la violència, per l'altra. A continuació veurem algunes eines de la justícia feminista.

6.2.1. No és no: És difícil entendre el consentiment?

”

Obtenir el consentiment d'algú per tenir relacions sexuals o determinades pràctiques a través de la insistència o per omissió d'altres llenguatges no verbals és una forma d'agredir amb la consciència tranquil·la

El consentiment és la base de tota relació sexual, si no hi ha consentiment, és violència sexual. Però hem de poder ampliar el concepte de consentiment perquè sigui una eina útil i transformadora de les nostres relacions sexuals. El consentiment no és una barrera que s'ha de superar, no pot obtenir-se a base d'insistència o bé donar-lo per suposat en el moment que no se sent un «no» verbal. Si fem una interpretació literal del concepte, quedaran molts grisos entre allò consentit i allò desitjat, que no ens ajudaran a discernir la sexualitat de la violència sexual. Moltes relacions que són consentides en realitat no són desitjades i aquesta ambigüitat està més en el terreny de la violència que no pas en el de la sexualitat. Obtenir el consentiment d'algú per tenir relacions sexuals o determinades pràctiques a través de la insistència o per omissió d'altres llenguatges no verbals és una forma d'agredir amb la consciència tranquil·la. El consentiment és una eina comunicativa que ens serveix per expressar allò que volem i allò que no volem, per preguntar, per experimentar,

per assegurar-nos, si tenim dubtes, de què allò que estem fent l'altra persona ho vol. El consentiment per si sol no serveix de massa: Hem de saber llegir el llenguatge del cos de l'altre, el nostre propi, el moment; assegurar-nos verbalment que estem sabent llegir la situació i que ens estan sabent llegir. El tabú de la sexualitat fa que no sigui habitual parlar durant les relacions sexuals, per això l'educació sexual és clau. Si ens acostumem a parlar i expressar-nos de forma fluida, a més de generar confiança i reforçar el vincle, ens assegurarem d'identificar situacions estranyes on les coses no acabin de ser clares; si ens acostumem a comunicar-nos, ens saltaran les alarmes quan no ho estiguem fent. Us deixem una guia molt útil per treballar el consentiment des d'una visió positiva de la sexualitat²⁷.

6.2.2. Només sí és sí

Per això és tan important que les nostres relacions sexuals siguin sempre afirmatives i parteixin clarament de l'entusiasme compartit. Si bé és cert que això a estones pot ser complex i entren en joc vergonyes i dificultats comunicatives, són precisament aquestes eines les que ens han d'ajudar a clarificar i no han de ser viscudes com una amenaça.

Com assenyalàvem a la introducció, la nova llei coneguda com a «Només sí és sí» ha despertat les pors d'un sector de la població que considera que, en una relació sexual, no és tan fàcil obtenir un «sí» o estar-ne segur del tot, que hi ha moltes situacions ambigües, i que això deixa els homes desprotegits davant les dones. Aquest pensament justament revela quina és la concepció que hi ha del consentiment, i és precisament aquesta concepció la que hem d'erradicar. Sí, saber del cert que no s'està cometent una agressió és un requisit indispensable a l'hora de tenir relacions sexuals. Però hem de canviar el punt de vista: no es tracta d'estar tota l'estona pensant si estem agredint algú com si això fos una possibilitat que es pot donar de forma aleatòria i sense context en qualsevol relació, es tracta de què ens plantejem si aquesta possibilitat ens fa por, de quina forma estem tenint relacions, i, de fet, si és que no hem tingut por fins que no s'ha tornat il·legal. El que ens ha d'importar és mantenir les nostres relacions en l'àmbit de la sexualitat i no en el de la violència, i si això se'ns fa difícil, potser necessitem una reflexió profunda sobre les nostres creences i valors. Educar sobre el consentiment vol dir treballar totes aquestes qüestions i matisos, i poder parlar amb honestedat de com ens relacionem. Donar el dret a les dones a determinar si han viscut violència sexual no és desprotegir els homes; és començar a qüestionar quina visió de la sexualitat

”

no es tracta d'estar tota l'estona pensant si estem agredint algú com si això fos una possibilitat que es pot donar de forma aleatòria i sense context en qualsevol relació, es tracta de què ens plantejem si aquesta possibilitat ens fa por, de quina forma estem tenint relacions, i, de fet, si és que no hem tingut por fins que no s'ha tornat il·legal.

²⁷ Shaina Joy MACHLUS, *La palabra más sexy es sí: Una guía para el consentimiento.*

tenim i treballar per tenir la que volem, i això no ho hem de fer per por sinó per les ganes profundes d'erradicar la violència sexual de les nostres relacions.

6.2.3. Jo sí que et crec

La credibilitat de les dones i les noies és una de les armes més potents que tenim en la lluita contra les violències sexuals i un dels principals reclams dels carrers en aquests dies. Com hem anat desgranant al llarg de la guia, callar i desacreditar la paraula d'algú que denuncia violència sexual és una forma de mantenir intacta l'estructura de poder que la possibilita. La credibilitat, per tant, trenca la lògica d'impunitat que sent l'agressor, que sap que davant d'una agressió la paraula de les dones té poc valor.

6.2.4. Que la vergonya canviï de bàndol

«La violació és l'únic crim en què l'autor se sent innocent, i la víctima, avergonyida»²⁸.

Els processos de justícia i reparació han de servir per posar fi a la violència, l'objectiu ha de ser construir comunitats on hi hagi un rebuig social cap a la violència sexual. Hem anat veient al llarg de la guia que encara estem lluny d'aquesta idea, però anem fent camí. Que la vergonya canviï de bàndol és una cosa que només podem aconseguir col·lectivament. No importa què decideixi un jutge en un cas concret, l'important és que el rebuig sigui social perquè és l'entorn qui té el poder de posar límits i acabar amb la impunitat. Si continuem amb l'exemple del *sexpredding*, ho veurem molt clar. Que corri una foto o vídeo sexual d'una noia sense el seu consentiment danya clarament la seva confiança i la seva intimitat, ja que se la veu fent una cosa que pertany a l'àmbit més íntim de les persones. Però el veritable dany del *sexpredding* és el que ve després, el dany comunitari. Insults, menyspreus, humiliacions, judicis morals per part de les persones adultes, culpabilització i un llarg etcètera es posaran en joc i activaran l'engranatge. Què és el que s'està jutjant, l'agressió o el fet que una noia tingui sexualitat? Si com a comunitat tinguéssim clar que les noies tenen dret a la sexualitat i que el que està malament és difondre les fotos i no pas fer-se-les, davant d'un cas d'agressió de *sexpredding* només existirien els dos primers danys que hem esmentat: a la confiança i a la intimitat. El tercer dany, i el més fort, és el que exerceix la comunitat sencera, i és per això que està a les seves mans canviar la mirada: Que la vergonya no sigui tenir sexualitat, que la vergonya sigui agredir sexu-

”

La violació és l'únic crim en què l'autor se sent innocent, i la víctima, avergonyida

²⁸ Montse PINEDA, Patsilí TOLEDO, *Marc Conceptual sobre les Violències Sexuals*.

”

Que la vergonya no sigui tenir sexualitat, que la vergonya sigui agredir sexualment.

alment. Si cada persona que rep aquesta fotografia ho condemna i mostra el seu rebuig a qui l'ha enviat, llavors estarem posant fre col·lectiu a la impunitat. Mostrar-nos persones receptives i posicionades, disposades a donar suport a qui pateixi qualsevol tipus de violència sexual, i poder fer aquest exercici de pedagogia amb totes les persones de l'entorn, és la millor manera de teixir aliances i activar el poder de la comunitat.

6.3.

Recuperem la força de les comunitats!

6.3.1. Justícia transformativa i processos col·lectius

La justícia feminista és l'horitzó polític, mentre que la justícia transformativa serà la metodologia que utilitzarem per dur-la a terme. En paraules de Glàucia Foley, jutgessa coordinadora del Programa de Justícia Comunitària del Brasil, la justícia transformativa «és l'articulació de pràctiques emancipadores amb el potencial de proporcionar autocomposició de conflictes; transformació en el patró de relacions —ja siguin personals o institucionals—; comunicació qualificada entre les persones, però també i especialment, transformacions institucionals, ideològiques i de les pràctiques socials que reproduïxen relacions de subordinació i violència²⁹». D'alguna manera la justícia transformativa parteix de la idea que la violència no es pot restaurar, en el sentit que no hi ha res que puguem fer perquè les coses quedin tal com estaven abans de succeir, però sí que les podem transformar. Podem engegar processos que generin un aprenentatge col·lectiu, que ens donin eines pròpies per poder afrontar el que ha passat i que ens ajudi a canviar les dinàmiques de poder que han permès que la violència succeeixi. A poc a poc i fent camí, reparant, escoltant i escoltant-nos en el procés.

6.3.2. Què podem fer com a professionals de l'educació per reparar la violència?

Primer de tot, hem de situar-nos com a part del procés, i en cap cas serem les persones encarregades de «solucionar un problema» perquè això genera una hiperresponsabilitat que fàcilment ens fa caure en la frustració i no ens deixa aprendre del procés en qüestió. És més fàcil si ens sentim part d'una

²⁹ Glàucia FOLEY, «La Justicia transformativa en la comunidad», *Turbulencias* [Revista digital], 2021.

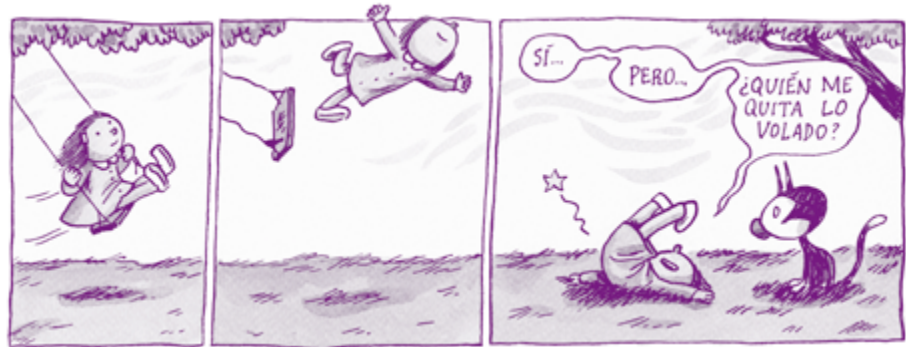
comunitat més gran, on diferents agents tenen el seu paper (amistats, familiars, altres serveis i equipaments, i l'entorn en general); això ens ajudarà a rebaixar l'angoixa i la possible solitud que sentim. Els processos de reparació són únics. De nou, no hi ha una recepta que serveixi per a tots els casos, formem part d'un procés únic que cada persona viurà de manera diferent. El que hem de tenir clar són els ingredients que no poden faltar en aquest procés:

- **Un posicionament clar i contundent respecte les violències sexuals**, entendre la seva estructuralitat i les seves arrels profundes en la nostra cultura. Si les persones acompanyants en aquest procés necessitem formació en aquest punt, no dubtem en demanar-la; actualment a Catalunya hi ha moltes entitats expertes que ens poden donar un cop de mà en això.
- **Estar en disposició d'escoltar relats de violència** sense minimitzar ni fer judicis de valor sobre la seva gravetat. Mai no culpabilitzar.
- **Implicar les famílies en un procés transformador**, evitant les venjances i els processos punitius com a punt de partida.
- **Tenir clar que en el centre del procés hi ha la noia que ha patit l'agressió i les seves necessitats**, i que ha de poder formar part de la presa de decisions perquè és qui més carregarà amb les conseqüències. Per exemple, si decidim expulsar el noi que l'ha agredit, és possible que ella rebi represàlies per part d'ell o el seu grup d'amistats en espais fora de l'institut i que no en siguem conscients. Ella ha de poder tenir les eines per sentir-se segura de cada pas.
- **Reduir l'impacte de l'agressió**, per greus que siguin les violències que rebem, hem de creure que la recuperació sempre és possible. Si vivim la violència sexual com una cosa que ens acompanyarà tota la vida, serà més difícil d'integrar que si la pensem com si fossin petjades a la nostra història que no ens defineixen com a persones.

A partir d'aquí, haurem d'anar fent camí. L'ajuda externa sempre és necessària. Us deixem als Recursos un recull d'experiències comunitàries de processos de reparació i justícia transformativa anomenat *Toolkit*³⁰, on trobareu des d'un marc teòric fins a exercicis pràctics, així com una recopilació de casos que ens poden ajudar i orientar si volem començar un procés reparador comunitari.

30 [Toolkit. Una guía práctica para terminar con la violencia Interpersonal, Creative Interventions.](#)

6.3.3. I que la força ens acompanyi!

no pretén en cap cas generar aquestes expectatives. No estem cridades a destruir el patriarcat demà passat, ni està a les nostres mans que als nostres grups de joves no els passi mai res de dolent; això són objectius impossibles d'assolir que generen angoixa i frustració. La prevenció de les violències sexuals i la tasca educativa en general no vol dir que posem els nostres joves en bombolles de vidre..., perquè llavors tampoc els passarà res de bo! La tasca educativa vol dir acompanyar, estar a prop seu, donar-los eines quan les demanin i necessitin, ajudar-los a aixecar-se quan caiguin i es facin mal, compartir les nostres experiències vitals i allò que ens ha servit al llarg de la nostra vida. Hem de recordar que l'única cosa que tenim de més respecte a l'adolescència són anys d'experiències acumulades; doncs, juguem-les a favor seu!

Tenir sexualitats lliures, sanes i plaents és procés i és aprenentatge. Esperem que aquesta guia us ajudi a abaixar el volum a les violències sexuals i, d'aquesta manera, contribuir a fer que les generacions següents puguin millorar una mica més el món en què vivim. Esperem que gaudiu tant del camí com ho fem nosaltres.

GLOSSARI

A continuació, fem constar un breu glossari amb conceptes clau:

Assetjament LGTBfòbic: Qualsevol acció o comportament de caràcter ofensiu, hostil, coercitiu, humiliant, degradant o intimidant exercit contra la dignitat d'una persona que se surt de la norma heterosexual i el sistema normatiu de gènere.

Capacitisme: El sistema social, polític i econòmic que discrimina les persones discapacitades pel fet de ser-ho. Es construeix a partir de la concepció capitalista que una persona «capaç» és la que produeix un benefici econòmic màxim al sistema mitjançant el seu treball. Tota persona que no encaixi amb aquesta idea, perquè no pot treballar o no pot fer-ho en els mateixos estàndards, és discriminada i discapacitada. Per això es diu que la discapacitat no existeix, sinó que és un constructe social, perquè sorgeix de la discriminació i l'impediment a les persones no normatives. Una persona no neix discapacitada, sinó que és a través de la relació amb el context i com aquest la limita que es crea la discapacitat³¹.

Consentiment: L'acord al qual arriben les persones per tenir relacions sexuals. El consentiment és verbal i sobretot inequívoc. Si una persona no té clar si hi ha consentiment per determinada pràctica o relació sexual amb una altra, és que no hi ha consentiment. El consentiment s'ha d'anar renovant en cada pràctica sexual i en cada trobada sexual nova encara que hi hagi experiències prèvies amb aquella persona o sigui la parella habitual.

Desigualtat de gènere: Situació social en què hi ha una relació desigual entre homes i dones, caracteritzada principalment per la subordinació de les dones respecte als homes en la majoria d'àmbits de la vida i d'un grau diferent d'accés als recursos i a la informació. Les desigualtats de gènere tenen l'origen en el desenvolupament de les societats sexistes, androcèntriques i patriarcals.

Diversitat sexual i de gènere: Perspectiva teòrica que vol anar més enllà del col·lectiu LGTBI i oferir una mirada més global sobre la sexualitat i el gènere al conjunt de la ciutadania. És un enfocament que es basa en la perspectiva feminista i LGTBI.

Empoderament: fa referència al procés de presa de consciència de les pròpies capacitats, i de les oportunitats i el poder que individualment i col·lectivament tenen les persones en els àmbits polític, econòmic i social.

31 Extret del blog [Lucha contra el Capacitismo](#).

Estereotips de gènere: Conjunt d'idees, clixés i prejudicis que s'adjudiquen a les persones en funció del seu sexe biològic. Es tracta d'idees simplistes que uniformitzen les persones a partir de les normes o patrons culturals establerts.

Exotització: Tipus de violència racista que consisteix en utilitzar un imaginari cultural o uns trets culturals concrets no occidentals, basats en estereotips, amb l'objectiu d'admirar o sexualitzar algú fora de context, obviant la diversitat cultural existent, reforçant la cultura hegemònica enfront de la cultura «exòtica», i invisibilitzant la discriminació que comporta.

Expressió de gènere: Rols, gestos i expressions associats a un gènere determinat. Té a veure amb el comportament social de les persones, independentment del seu sexe de naixement i de la seva identitat de gènere.

Gènere: El gènere és una construcció cultural assignada a cada categoria sexual. Són les formes de fer, pensar i sentir que culturalment s'espera i s'ensenya a cada persona segons el seu sexe. Els homes i les dones estan en situació de desigualtat.

Gordofòbia: Qualsevol forma de rebuig, crítica i discriminació cap a les persones grasses pel fet de ser-ho. La gordofòbia, en tant que ideologia i pràctica sistemàtica, va lligada al masclisme i a la cosificació de les dones, resta valor als cossos no prims classificant-los de menys desitjables, i sovint associa el fet de ser grassa a un problema de salut a través d'arguments mèdics.

Heteronormativitat: Imaginari i norma social que estableix i promou l'heterosexualitat com a orientació sexual normal. Aquest fet implica una jerarquització de les orientacions sexuals, ja que no totes tenen el mateix valor ni reconeixement social.

Identitat de gènere: Sentiment de pertinença a un gènere determinat. Té a veure amb la identificació de les persones amb els rols que socialment s'atribueixen a homes i dones, independentment del sexe de naixement, és a dir, de les característiques biològiques de naixement. Inclou la no identificació amb cap de les dues categories, o amb una categoria intermèdia, o la identificació amb característiques d'ambdues.

Interseccionalitat: El terme fa referència a una eina analítica per estudiar com el gènere s'entrecrua amb altres eixos d'opressió donant lloc a experiències singulars d'opressió i privilegi. Encunyat als Estats Units per l'advocada negra Kimberlé Crenshaw durant la defensa del cas d'una persona que havia sigut acomiadada pel fet de ser dona i negra. L'empresa al·legava que a la seva

plantilla tenia dones a les tasques administratives (totes blanques) i persones negres a la tasca productiva (tots homes). La discriminació només s'entenia si es visibilitzava l'experiència de les dones negres en tant que dones i en tant que negres.

LGTBI+: Sigles que fan referència a les persones Lesbianes, Gais, Trans*, Bisexuals, Intersexuals i altres identitats dissidents del sistema normatiu de gènere.

Límit: L'espai personal que cada persona necessita respecte a una altra, en un sentit físic i psicològic. Normalment, es parla de límits en l'àmbit de la sexualitat. Els límits són absolutament personals i inqüestionables. Dependrà de cada persona decidir quin és el seu límit tenint en compte que pot variar d'un moment a un altre o d'una persona a una altra. Que algú tingui un límit concret (per exemple: «Jo soc una noia i a mi els *piropos* no em molesten») no vol dir que sigui representatiu d'un grup humà més ampli («A les noies no els hauria de molestar un *piropo*»).

Masclisme: Conducta que desvalora i menysprea tot el que sigui femení. Condueix a l'asimetria en la relació entre els dos sexes i implica la subordinació de les dones als homes. Es caracteritza per l'èmfasi en la virilitat, la força i el desinterès respecte als assumptes domèstics per part dels barons.

Micromasclisme: És el masclisme normalitzat socialment. També se l'anomena sexisme benevolent, terrorisme íntim, violència de baixa intensitat, etc. Són tots els comportaments interpersonals, els comentaris verbals i les actituds, exercides per homes o dones, que contribueixen a la dominació i la violència contra les dones en la vida quotidiana. A diferència d'altres formes de violència masclista que poden ser socialment condemnades i habitualment denunciades, aquestes pràctiques, més subtils, que reflecteixen i fomenten la desigualtat entre homes i dones, són legitimades per l'entorn social.

No binàrie: És un dels molts termes utilitzats per a descriure a les persones la identitat de gènere de les quals no és completament masculina o femenina. Les persones que no són binàries també poden fer servir altres termes com gènere no conforme, gènere fluid, queer o genderqueer.

Patriarcat: Sistema d'organització social basat en una presa de poder històrica per part dels homes adults sobre les dones i els infants. Aquesta supremacia de la figura paterna o masculina comporta un sistema de dominació dels homes cap a les dones que, al llarg de la història, ha anat adoptant diverses formes.

Preferència sexual: Fa referència a la relació entre el sexe de l'individu i l'objecte dels seus desitjos en les relacions sexuals o amoroses. S'acostuma a parlar de tres orientacions sexuals: l'heterosexualitat (atracció cap a individus del sexe oposat), l'homosexualitat (cap a individus del mateix sexe) i la bisexualitat (cap a individus del mateix sexe i de l'oposat).

Racisme: Qualsevol forma d'exclusió, segregació, discriminació o agressió a les persones per motiu del seu origen ètnic o nacional, pel color de la pell, per creences religioses, pràctiques culturals o de qualsevol altra mena. No és només una ideologia: és una pràctica sistemàtica i rutinària que es fa necessària per mantenir una estructura de poder basada en l'hegemonia cultural occidental. Es manifesta en les relacions institucionals i en les relacions quotidianes. Es produeix i reproduceix constantment. Pot manifestar-se de forma explícita en el llenguatge que racialitza o bé de forma tàcita. És estructural, amb arrels profundes en un passat d'esclavitud, espoli, usurpació, dominació i explotació en el context de la modernitat colonial.³²

Rol de gènere: Model de comportament, normes, funcions, expectatives i espais socials que, en una societat determinada, s'assigna a les persones de manera diferenciada en funció de ser homes o dones.

Sexe: Es refereix a les característiques físiques, biològiques, anatòmiques i fisiològiques dels éssers humans que els defineixen com a mascle o femella. S'utilitza també com a criteri de classificació social de les persones entre homes i dones. El sexe en si no comporta intrínsecament l'adopció d'uns determinats rols socials. L'adopció d'uns rols determinats en funció del sexe és un fenomen cultural i s'anomena gènere.

Sèxting: Pràctica sexual que consisteix en l'enviament per mitjans digitals de fotos, vídeos o text de caràcter sexual a una altra persona. Es fa amb el consentiment de qui ho envia i de qui ho rep.

Sexpreading: Enviament d'imatges íntimes de caràcter sexual d'una persona sense el seu consentiment.

Sistema normatiu de gènere: També anomenat sistema sexe-gènere. És el sistema de relacions socials asimètriques que transforma la sexualitat biològica en una identitat i/o rol a la societat. També defineix quines són les normes de comportament, què és normal i què és patològic, i quins són els càstigs

32 Extret de la web de [SOS Racisme](#).

socials per qui se surt de la norma. El sistema sexe-gènere utilitza diferents formes de violència per reproduir-se i perdurar en el temps.

Socialització de gènere: Procés pel qual una persona s'adapta al seu entorn i incorpora els elements socioculturals interioritzant les normes, els valors i les formes de percebre la realitat, i aprèn a interaccionar en societat transmetent i assimilant allò que se suposa que és propi de cada sexe.

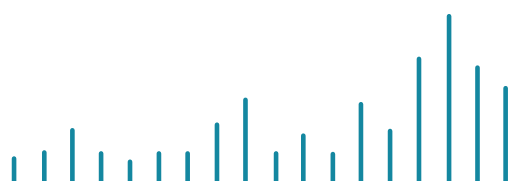
Sororitat: És una dimensió ètica, política i pràctica del feminisme contemporani. És una experiència que condueix a la cerca de relacions positives i a l'aliança existencial i política, cos a cos, subjectivitat a subjectivitat, amb altres dones. Vol contribuir amb accions específiques a l'eliminació social de totes les formes d'opressió i al suport mutu, per tal d'aconseguir el poder genèric de totes i l'empoderament vital de cada dona.

Transgènere: Terme utilitzat per referir-se a les persones que se senten del sexe contrari al que se'ls atribueix en néixer i també a les persones que no s'identifiquen amb cap gènere, segons la concepció tradicional dels gèneres. Dins d'aquesta denominació també s'hi inclouen les persones transsexuals.

Violències masclistes: Les que s'exerceixen contra les dones. Aquestes violències són la manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat, en el marc d'un sistema de relacions de poder, dels homes sobre les dones. L'expressió d'aquesta violència, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, té com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat.

Violències (hetero)masclistes i LGTBifòbia: Actes de discriminació, sotmetiment i subordinació de les persones basats en les relacions de poder i les desigualtats històriques, bé sigui per mantenir o expressar el privilegi masculí per sobre del femení, o bé la norma heterosexual cisgènere per sobre d'altres preferències i opcions. Són estructurals, transversals i es manifesten de maneres molt diverses (no sempre explícitament ni directament). S'inclouen aquí l'homofòbia, la lesbofòbia, la transfòbia i la bifòbia.

Violències sexuals: Qualsevol tipus de violència originada al sistema sexe-gènere heteronormatiu que té algun component sexual de l'ordre material o simbòlic. S'expressa a través de la forma com ens relacionem sexoafectivament o de com entenem els nostres cossos en relació amb la sexualitat. Pot implicar contacte físic o no.

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia

BARJOLA, Nerea. *Microfísica sexista del poder: El caso Alcàsser y la construcción del terror sexual*. Barcelona: Virus, 2018.

CHECA, Carolina; ELVIRA, Noemí; MORENO, Anna. *Tot el que necessites saber sobre sexualitat*. Barcelona: Rosa dels Vents, 2019.

CORREA, Sandra. «La brecha del orgasmo apoyada en datos estadísticos». *Mente y Ciencia* [revista digital], 2021.

DESPENTES, Virginie. *Teoría King Kong*. Madrid: Literatura Random House, 2018.

ELVIRA, Noemí; MORENO, Anna. *Oh my goig*. Barcelona: Fanbooks, 2018.

KAUFMAN, Michael. «La construcción de la masculinidad y la tríada de la violencia masculina» a: KAUFMAN, Michael. *Hombres: Placer, poder y cambio*. Santo Domingo: Centro de Investigación para la Acción Femenina, 1989.

MACHLUS, Shaina Joy. *La palabra más sexy es sí: Una guía para el consentimiento sexual*. Madrid: Vergara, 2019.

MARTÍNEZ HERNÁNDEZ, Clara. *Sabotejar el patriarcat, construir justícia eròtica* [en línia]. Barcelona: Sida Studi, 2019: <http://salutsexual.sidastudi.org/es/zonapedagogica/jovenes/registro/a53b7fb37468d177017618c8503f07f1>

MARTÍNEZ HERNÁNDEZ, Clara; PARDO, Teo. *D'infondre la por a difondre plaers* [en línia]. Barcelona: Sida Studi, 2019: <http://salutsexual.sidastudi.org/es/zonapedagogica/jovenes/registro/a53b7fb36f18510401700f2c85960381>

MARTÍNEZ HERNÁNDEZ, Clara. *Cossos il·limitats, plaers infinits* [en línia]. Barcelona: Sida Studi, 2020: <http://salutsexual.sidastudi.org/es/zonapedagogica/jovenes/registro/a53b7fb37468d177017502810c0b0310>

OBSERVATORIO NOCTÁMBUL@S. *5º Informe Anual 2017/18: Observatorio sobre la relación entre el consumo de drogas y las violencias sexuales en contexto de ocio nocturno* [en línia], 2018: https://fundadeps.org/wp-content/uploads/eps_media/recursos/documentos/898/5InformeNoctambulas_2017-18.pdf

PARDO, Teo; CUNDINES ANTELO, Sandra. *Plaers que obren móns* [en línia]. Bar-

celona: Sida Studi, 2019: <http://salutsexual.sidastudi.org/es/zonapedagogica/jovenes/registro/a53b7fb37468d177017502810db20311>

PINEDA, Montse; TOLEDO, Patsilí. *Marc Conceptual sobre les Violències Sexuals: Violències sexuals: un marc conceptual, teòric i ètic*. [publicació digital] Barcelona: Institut Català de les Dones, 2016: https://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/violencia_masclista/Estudis_VM/Abordatge_VS/vmMarc-Conceptual-violencias-sexuals.pdf

RUBIO GIL, Ángeles; SANZ-DÍEZ, Marina Carlota. «Violencia sexual contra las mujeres jóvenes: construcción social y autoprotección». *Revista de Estudios de Juventud*, núm. 120 (2018), p. 47-65.

SEGATO, Rita Laura. *La guerra contra las mujeres*. Madrid: Traficantes de sueños, 2016.

Recursos i guies:

CANDELA; COEDUCACIÓ. *Desaprenent: Una mirada feminista a l'etapa de secundària*, 2018.

CANDELA; EdPAC. *Per què li diuen sèxting quan parlen de sexprea-ding?*, 2018.

CREATIVE INTERVENTIONS. *Toolkit: Una Guía Práctica para Terminar con la Violencia Interpersonal*, 2020.

GENERALITAT DE CATALUNYA. DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT. *Guia d'activitats per a la prevenció de les violències sexuals: #Malamente Atura les violències sexuals*, 2019.

BEAS, Ana Nahxeli. *Guía jurídica sobre violencias sexuales*. Barcelona: Associació Assistència Dones Agredides Sexualment, 2019.

RODRIGO, Desiré; FUENTES, Patricia. *Camins: Una mirada crítica a l'educació amb perspectiva intercultural i de gènere*. Vic: Universitat de Vic, 2019

